

Дневник

(стенографски)

на

XIX^{то} обикновено Народно събрание

Трета редовна сесия

30. заседание, четвъртък, 21 декември 1922 г.

(Открыто от председателя Н. Атанасов, в 3 ч. 55 м. след пладне).

Председателя: (Звънни) Моля г. секретаря да провери по списъка присъствуващите г. г. народни представители.

Заместник-секретар Ю. Вълков (з): (Прочита списъка.) От заседанието съм определил следните народни представители: Ариф Агушев, Димитър Анастасов, Селим х. Ахмедов, Стефан Бакърджиев, Юсуф Бергански, Димитър Благоев, Стефан С. Бобчев, Атанас Буров, Григор Василев, Асен Вапцаров, Асен Вълканов, Никола Гайровски, Иван Ганев, Целю Георгиев, Иван Гешов, Никола Гешов, Беню Гърбов, Георги Дамянов, Георги Даналиев, Христо Данев, Никола Дейков, Георги Димитров, Петър Димов, Васил Димчев, Михаил Донисузов, Славчо Дреновски, Димитър Илиев, Христо Кабакчиев, Захари Каменов, Коста Канев, д-р Илият Караджов, Константин Караджов, Стефан Кирчев, Тенчо Кийосев, Иван Ковачев, Константин Ковачев, Александър Коев, Васил Коларов, д-р Неделко Колушев, Петър Кораков, Стоян Констурков, Радослав Крайчев, Мони Личев, Андрея Ляпчев, Михаил Маджаров, Рашид Маджаров, Александър Малинов, Атанас п. Манолов, Владимир Марков, д-р Кънчо Миланов, Георги Минев, Александър Мицев, Владимир Моллов, Иух Мустанов, Никола Мушанов, Димитър Масларов, Димитър Нейков, Михаил Неков, Станко Панайотов, Кръстю Пастухов, Никола Пещев, Тодор Петров, Георги Попов, Гани Радев, Минко Радковски, Мустафа Ризабеев, Никола Савчев, д-р Марко Садарев, Митю Семов, Митю Станев, Иван Стойчев, Теодор Теодоров, Христо Тодоров, Стефан Тодоров, Желю Тончев, д-р Йосиф Фаденхехт, Никола Хайдуков, Юмер Кобак Хасанов, Хюсни Хасанов, Димитър Христов, Коста Чипраков, Станко Цъклев, Александър Чапрашкив, Крум Чапрашкив, Ахмед Зихия х. Юмеров, Георги Юрданов, Юрдан Юрданов и Димитър Яблански)

Председателя: (Звънни) От 216 души народни представители разписали съм се че присъствуват 87 души.

Обявявам заседанието за открыто.

Бюрото на Камарата е разрешило отпуск на следните народни представители:

На г. Митю Станев — 1 ден, за 21 т. м.;

На г. Стефан Бакърджиев — 1 ден, за 21 т. м.;

На г. Митко Соколов — 1 ден, за 22 т. м.;

На г. Мустафа Ризабеев — 10 дни, от 20 т. м.;

На г. Константин Ковацев — 5 дни, от 20 т. м.;

На г. Асен Вапцаров — 1 ден, за 20 т. м.;

На г. Юсуф Бергански — 7 дни, от 20 т. м.;

На г. Васил Димчев — 2 дни, от 20 т. м.;

На г. Димитър Илиев — 14 дни, от 20 т. м.;

На г. Никола Хайдуков — 14 дни, от 20 т. м.;

На г. Георги Минев — 4 дни, от 20 т. м.;

На г. Стефан Тодоров — 2 дни, от 21 т. м.;

Народния представител г. Никола Пенев иска 12 дни отпуск, считан от 20 т. м. Понеже се е ползвал досега с 22 дена отпуск, ще питам народното представителство. Които съм согласни да му се разреши исканият отпуск, моля, да вдигнат ръка. Министерство, Събранието разрешава.

Народния представител г. Асен Вълканов иска 6 дни отпуск, считан от 18 т. м. Понеже се е ползвал досега с 15 дни отпуск, ще питам народното представителство. Които съм согласни да му се разреши исканият отпуск, моля, да вдигнат ръка. Министерство, Събранието разрешава.

Народния представител г. Георги Юрданов иска да му се разреши 14 дни отпуск. Понеже се е ползвал с 33 дни отпуск, досега, ще питам народното представителство. Които съм согласни да му се разреши исканият отпуск, моля, да вдигнат ръка. Министерство, Събранието разрешава.

Народния представител г. Васил Коларов иска 15 дни отпуск, считан от 23 т. м. Понеже се е ползвал с 33 дни отпуск, досега, ще питам народното представителство. Които съм согласни да му се разреши исканият отпуск, моля, да вдигнат ръка. Министерство, Събранието разрешава.

Народният представител г. Александър Минев иска 15-дневен отпуск, считан от 23 т. м. Понеже се е ползвал досега с 34 дни отпуск, ще питам народното представителство. Които съм согласни да му се разреши исканият отпуск, моля, да вдигнат ръка. Министерство, Събранието разрешава.

Народният представител г. Александър Минев иска 15-дневен отпуск, считан от 23 т. м. Понеже се е ползвал досега с 34 дни отпуск, ще питам народното представителство. Които съм согласни да му се разреши исканият отпуск, моля, да вдигнат ръка. Министерство, Събранието разрешава.

каният отпуск, моля, да вдигнат ръка. Министрство, Събранието разрешило.

Съобщавам на г. г. народните представители, че е постъпил от Министерството на финансите законопроект за изменение и допълнение закона за военния данък.

Този законопроект ще се отпечатат, раздаде на г. г. народните представители и постави на дневен ред за разглеждане.

Към министра на вътрешните работи има отправено питание от г. Христо Пенчев по агенцията срещу същия министър.

Има думата защитача.

Х. Пенчев (з): Г. г. народни представители! Ония ден се извърши един агентат пред вратите на Народното събрание. Която съм агентаторите, каква цел гонише агентата с хвърлянето на тази бомба, на която не е известно, обаче не може да бъдем слепи, не може да се приструваме на глухи пред факта, че от 4—5 дни, а може-би и повече, пресата в България, особено тази на блока, с ред своята подканване към убийства на няколко лица, водители на Земеделския съюз, подканване към убийства, към сваление главните на тези, които те мислят, че съм, които държат днеска властва или съм, които крепят Земеделския съюз на власта. Не се мина дълго време от известната статия на в. „Епоха“, статия под заглавие „Какво още чакате“, в която описваха как навремето си некои нехрамайковци, екзализирани личности, за да се отхрват от тирана Стамболов, му ступили главата, как след това счушили главата или трошибили търдите на неговия заместник, последовател, Петков, и как след това техните другари съм се изпънали, напуснали властва и по този начин тези, които съм инспирирали убийствата на Стамболова и Петкова, съм могли да вземат властва.

Г. г. народни представители! Не може да се даде друго тълкуване на тази статия, написана във в. „Епоха“, неизвестно за мене от кого, освен че тя имаше за цел да подбуди, да подканчи към убийства на този, или оногоз съднените министри или от водителите на Земеделския съюз.

Казах, че не можем да се направим на слепи пред факта, че когато ние четеем няколко дни по-рано преди агенцията тези статии в нашата преса, не можем още да се направим след агенцията и на глухи, когато ние чуваме да се лансираят слухове, че този агентат бил устроен със цел да се закрепи министър Даскалов на власта, че бил устроен, за да се дадело възможност на властва да търпизира този или оногоз, че бил скроен неизвестен още за която си.

Г. г. народни представители! Не може никой от вас да опкаже, че тия слухове съм лансирали, че шо всички кафенета, то всички стъкъди ще чуеат сега усилено да говорят, какво агентатът е бил устроен от самия г. министър Даскалов.

И ако аз покажам въпроса тук, ако отправям питание към г. министра, аз го дъвам две цели. Първата е: да замоля г. министъра да отговори и втората е: да дам възможност на представителите на тези, които написаха по-рано за убийства и която днес лансираят тия слухове, че агенцията бил устроен от самия г. министър Даскалов, да се изкажат, да изкажат своите мотиви. За мене не може да има друго мнение, освен че агентатът е извършен от некое лице, но с каква цел, аз не мога да кажа, не знам.

Аз отправям едно питание към г. министра и то замествам, преди той да ми отговори, да знае следователно, че ние всички сега се върнахме от провинциите и знаем как се отрази вестта върху населението от този агентат; ние съм знаем, какви усилия употребихме, за да възприем почиторието явяване на масите в София.

К. Сидеров (р): (Възразява нещо)

Х. Пенчев (з): Г. Сидеров! Нека не Ви е чудно, ако Ви кажа, че търпението в масата долу преля, че ако още еднаш дойде тук, нема да се задоволи само с това, което извърши. Нема да говоря за разните крачки, които се извършиха от други хора, апации, хора, които съм се възмънили между тия, които съм дошли в София, за да запазят престижа на властва, защото аз виждам, че Вие там подметате. Знайте едно, че ако дойдат, те нема да се задоволят само със стапалото в Търново, тук ли там, но ще започнат наред, защото казах ви, търпението преля.

И аз моля г. г. министрите, моля тези, които държат на властва, да хвърлят малко ръжавиците, да не пишат с

меки ръжавици, а да държат тях, както требва да държи една власт. Аз не мога да се научудя една власт да търпи, щото пресата в една страна да пише статии, които подстрекават към убийства. И затуй аз пишам г. министра, какво е сторил с редакциите на тези вестници, или ако те знаят и самите автори, какво е сторил за залавянето на агентаторите, какво е направила властта, какво е направила администрацията за издирването на тези агентатори, за да се даде светлина на този въпрос, за да не се лансираят всевъзможни слухове, или най-малко да ни каже тионе това, какво е направило следствието, да ни каже това, което може да се каже, за да може да се разпръсне лансирания слух, че този агентат е бил устроен от самия г. министър. Аз не виждам, не мога да намеря причини, които да накараат г. министъра сам или чрез подготовени от него хора да си прави агентат, защото ако той мисли, ако той иска да тури точка на своя живот, той може да я тури по друг начин, а не тук пред Народното събрание. Ако тяко мисли, че този агентат е направен със цел да се закрепи г. министъра на власт, аз мисля, че този мотив не може да почива на сериозни факти, защото неговото положение като властник не е разпитано: никой досега не е показвал въпроса да изказва предоверие спремо него.

К. Сидеров (р): Много загази!

Х. Пенчев (з): Аз питам г. министъра да ми отговори какво е сторено спремо тази преса, която пише тези статии, до какво се е добраво правителството, властва или, пак-после, и следствието по този агентат. И аз моля г. министъра още сега да ми отговори.

Председателя: Има думата г. министъра на вътрешните работи.

Министър д-р Р. Даскалов: Г. г. народни представители! Неудобно ми е да отговарям по една въпрос, която заsegна лично мен и моя живот, но предвид на това, че съм министър на вътрешните работи и се е извършил един агентат върху едно лице на правителството, аз сметам за свой дълг да дам нужните обяснения на народното представителство.

Минтия тутожд, на 15 число, когато вдигнахме заседанието на Камарата, към 6 ч. и 15 или 20 м., когато си заминавах, един силен удар, идиращ от към Външното министерство, разтърси автомобила. В момента, когато мисях да спра автомобила, за да се види какъв беше този удар, защото допуснах, че некој камик може да е бил хвърлен или случайно да е бил там и да е отскочил, в същия момент от другата страна, от дясната страна, от към Народното събрание, друг един силен удар разтърси автомобила. Първата бомба не се взреплими. Предполага се, че човекът, който е хвърлил бомбата, не е имал време да я задържи в себе си няколко секунди, та тогава да я хвърли, за да се взреплими тя. Тя отскочи към тротоара на Външното министерство. Другата бомба успеа да се взреплими, но не в момента, когато удари автомобила, а след като падна и автомобила я замина.

Още при първия момент сметнах за свой дълг да предупредя полицията, за да може да види от къде дойде този удар. Но пред вид на обстоятелството, че немаше никакво осветление и, че едното лице е имало възможността да закриви по тъжната уличка, която минала от едната страна на Св. Синод, а другото лице, който е хвърлил другата бомба, е заминало по друго направление, по този начин, казвам, лицата съм успели да се отдалечат. Знаейки какво е настроението в Земеделските среди, когато се посети върху личността на този съюз, за първата своя грижа, за пръв свой дълг сметнах да предупредя населението, че не е станало нищо и че то трябва да остане спокойно на мястата си. На другата заран бях запитан по този агентат и за причините му. Аз ги казах, че ги замаха и на вас.

Аз сметам, че причините на това дело се крият в болезнената атмосфера, която превивава нашата страна, че причините се крият във външното и вътрешното положение на страната, че причините можем да ги търсим и в тежкото международно положение, в което се намира нашата страна, в големата възбуденост в разните среди; причините можем да ги търсим в политическите борби, които се разгорещават тъжде много; причините ще трябва да ги търсим в онази опозиционна преса, която не пропуска случай да проповядва, не пропуска случай да агитира за извършване

на подобни неща. Не ви требва да употребявате големи усилия; достатъчно е да бъдете всички с нужното беспристрастие и да вземете вестниците на опозицията, за да констатирате този печален факт на нашата политически живот. Доколо то разните събития, които стават, нашият противници се мъчат да измислят всевъзможни причини за тях, доколо за онова, което стана в Неврокоп и Кюстендил, се опитваха най-напред да винят властта в бездействие, кое видяхме днес същата. тази преса да отива на крайно противоположно становище и да казва: правителството си е инициирало тази работа; онова, което става в Кюстендил, е дело на правителството със цел да проксира, да създава благоприятни условия за себе си, за да вземе решителни мерки срещу своите противници, да използува тия действия, за да може да се бори със своите противници. Виж всичките си разсъждения опозицията на правителството като-чели има за задача единственото да проксира, а не да търси истината.

Факт безспорен е, че онова, което стана в Неврокоп и по-късно в Кюстендил, се дължи на онази подземна апликация, която върши противниците на правителството, със цел да го дискредитира, да го събира, за да се отхвърват от народния съд, да се отхвърват от едно правителство, което посега вдърво било върху техния капитал, било върху техните грамадни земи, било върху техните интереси, и то единствено ръжководено от желанието да бъде спроведено във българския данъкоплатец, какъв българския народ. Но, казах, най-напред те се опитаха да хвърлят упрек върху самото правителство, решително върху министра на външните работи и онзи на войната, че те не вземат достатъчно мерки; дори и днес това го пишат. Специално за Кюстендил те казват: правителството беше предупредено, правителството знаеше за това, което се готвеше и стана, но то не взема мерки, то дори очакваше това да стане, за да използува тези събития за своя лични, егоистични цели, за закрепване на властта си, и т. н., а факът безспорен е, че правителството действително имаше съзнание за това, което се готвеше там. И тук, в Камарата, аз имах случай да заглавна за тия юноши потвърди събитията, и да предупредя г. г. блокарите, че трябва да се пазят — а под думата „блокари“ аз разбрам и широките социалисти и национал-либералиите.

Д-р П. Джидров (с): И широките ли съдържат? Аз мисля, г. министре, че Вие сте само вънтуре.

Министър д-р Р. Даскалов: Аз сметах за свой дълг да ги предупредя, че пътят, по който съдържали, е път нелегален, е път опасен и за страната, и за тех, че ние ги дебием, ние ги следим и че вземаме своите мерки, за да не им дадем възможност да извършат тези пакости на страната. Факта, че ние успехме да спрем това движение и да го отхвърлим, показва, че ние сме си били взели мерки. Но едно не може да се отрече — че имаше един дефект, и за да изздирят този именно дефект съзговарени съдебните власти, съдебните органи и военно-полевите съдии лица.

Д-р П. Джидров (с): Съдебните органи дефекти не издирват.

Министър д-р Р. Даскалов: Да изздирят причините, да изздирят лицата, които не са си иззграждали дълга. Че властта беше взела мерки, показва и това, че е докарала в пр. Кюстендил войскови части от Брезник, от Дупница, от Бургас, че в пр. Кюстендил в момента, когато се извърши престъпленото действие, имаше повече от 600 войника. И ако тези 600 войника, заедно с техните начальници беха иззграждали своя дълг тъй, както повеляват законите на страната, тъй както повелява дисциплинарният устав, тъй както повелява воинската клетва, тъй, както повелява леглото на онзи, който стои на пост — да умре на този свой пост, независимо от туй съдържан противник до нападат — казахам, ако тези хора беха иззграждали този свързан, нема съмнение, че немаше да стане това нещо. Самия факт, че в този момент в пр. Кюстендил правителството беше пратило 600 войника, 600 щина, показва, че то беше взело мерки. Но трябва да признаем с големо присъждане и за път в историята на България, че органите, които съзговарени с въоръжената сила да запазят авторитета на законите и на властта, не са изпълниха дълга. Кой е виновникът, аз не мога в този момент още да го посоча; и него ще посочи съдебната власт. Административната власт търди за себе си, обаче, съда

ще установи, дали е върно или не тъждението, че административната власт е дала нужните заповеди, но че те не са били изпълнени.

Този стои положението с работите, които се извършиха в Кюстендил. Но противниците на правителството заявяват, че това е една провокация от страна на правителството със цел да помози своите противници, да обяви военно положение, за да могло под военното положение да прави избори и да печели избори. Много плитка е тази хитрост!

Д-р П. Джидров (с): Има интерпретация. На нея отговорете, г. министре!

Министър д-р Р. Даскалов: По-нататък. Извърши се тук един атентат, и вместо да направят онова, което е дължено да направят всеки български гражданин, те още от първия момент започнаха да търдят, че това е една измислица, че това е една устроена, скърдисана от самия министър работа, че това е провокация със същата цел.

Х. Пенчев (з): От начало говореха, че е книжна бомба.

Министър д-р Р. Даскалов: И за да не бъда полосяван, ето аз имам неколко вестника на ръка. Ще ме извините, че ще ги прочета, но те ще хвърлят светлина върху въпроса. Вземете напр. в. „Епоха“, за който запитвача спомена. В статьята от 14 декември 1922 г. — а атентата стана на 15 декември 1922 г., под надслов „Що чакат още“ казват: Стамболов беше станал нетърпим тиранин: един от жертвите му ги извършил, други, преминали с мъжество през бесилките, беха слезли със славата на мъченици в гробовете, голема част български граждани прекарвала в изгнане“. Защо в. „Епоха“ взема този въпрос и говори за Стамболова? С единствената цел да прави апология за сегашните времена: Стамболов беше тиранин — и днешното правителство е също тираническо; Стамболов беше хвърлил своите противници да ги ният в затвора — и днешното правителство е затворило своите противници.

Д-р П. Джидров (с): (Казва нещо).

И. Ангелов (л): (Какъм д-р П. Джидров) Г. министъра знае, че ако ние вземаме участие в блока, тежко и горю на правителството! Ние никога не сме действували така, както вие действувате.

Д-р П. Джидров (с): Ама вие никога не сте действували, юсвен когато сте на власт.

Председателя: (Звънки) Моля, тишина, г-да!

Министър д-р Р. Даскалов: И днешното правителство, какъм в. „Епоха“, е тираническо, и днешното правителство прави като Стамболова — затваря своите противници в затвора и ги ният те там. Кои са тия, които ги ният? Те са онзи, които беха извършили престъпления по чл. 4; те са онзи, за които българския народ е единодушен и за които $\frac{3}{4}$ от него се произнесе да бъдат дадени под съд; образува се един вот, какъвто в България никога не е получаван. И мисля, че вие не можете да сравнявате затворниците на днешното правителство с политическите затворници на Стамболова — има една голема разлика.

Вие говорите по-нататък, че в онова време е имало хора, които мъжествено са слезли в гробовете със славата на мъченици, като съзмали през бесилките. Слава Богу, днешното правителство не само не е издигнало бесилки, . . .

Д-р Г. Марков (д): Само устройвате агентати!

Х. Ветовски (з): (Какъм д-р Г. Марков) Ти си умоповреден!

Министър д-р Р. Даскалов: Агентати! Г. Марков! Аз ви заявявам, ако не властите съдебни и административни, историята ще установи, че ръжете на днешното правителство са чисти, че то никога не са е служили с агентати, че то на никакъв български гражданин кръвта не е проливало. Това търдя с абсолютна положителност и ви казвам, че никак при днешното правителство не е слезжил в гроба нито чрез бесилка, нито по друг начин.

Вие търдите, че както през времето на Стамболова много от неговите противници бегати в чужбина и пре-

карвади тайм живота си немиличнедраги, така и сега противниците на днешното правителство съжалили са да бегат. Но кой съж тия, които бегат? Те съж ония, които наструваха трамадни благаства през време на войните от гърба на народа, които мреще на бойните полета, те съж ония, които като шиавици се беха възли в снагата на българския народ. И когато им се поиска сметка, те благопременно оглежаха, като събраха своите милиони и милиарди, за да живеят, да харчат и да пръскат днес тия парии в чужбина. В това число съж и Чаправискови, и Стефанови, и трети, и четвърти и т. н.; в това число е и г. Буров, онзи, които нарече българския народ „смет“, който таза, че ще мине през труповете на тази смет, който заяви „по-добре славна смърт, отколкото изборен живот“ — същия този човек избега, защото виде, че действително народа държи сметка за неговите думи. За тая хора ли правите вие, г. г. широки социалисти, аллюзия? Но вестника то прави с единствената цел да изтъкне, че както Стамболов свърши, като му отсекоха ръцете и краката, тий требва да свърши и днешното правителство. Това е то.

Д-р П. Джидров (с): Къде пишете това, г. министре?

Министър д-р Р. Даскалов: Къде пишите ли? А-а, вие милитарите българския народ толкова наивен, толкова прост, че да не разбере това, което пишете! Аз заявявам, ако в тази страна излезе един българин, който да каже, че не разбира това, тосто твърдя, тогава аз ще се съглася с вас. Но аз зная, че целта на това писане е преди тази: свършете с днешното правителство тий, както свършиха със Стамболова.

Д-р П. Джидров (с): Г. министре! Това не е верно! Аз мога да Ви кажа, че такива работи не могат да се пишат.

Министър д-р Р. Даскалов: По-нататък в „Епоха“ казва: (Чете) „Неочаквано за Стамболова, в един момент, когато той искаше да комедиантства, най-слабия фактор повидимому в това време, Фердинанд, му заяви, че той не е вече прож министър, и тиранина падна по-гърба си и вече не стала“. Знаеше се, че в нова време Фердинанд не беше слаб. Той беше управлявал вече повече от 7—8 години, той беше успел да нагласи около себе си партии и хора да го поддържат. Но в „Епоха“ прави аллюзия на днешния цар, че, макар и повидимому слаб, той може, като му тегли една присъда, да подпише един указ, да свали тиранина и той не ще може да стане вече. Вие, г. г. широки социалисти, учите държавния глава да не следва конституционните поведи, а просто муказвате: правителството е слабо, достатъчно е Вие да направите един жест, да пъздите един указ, и то ще падне по гърба си и не ще стане вече.

Д-р П. Джидров (с): Зашо говорите по тая статия? Вижте какво пишете „Народ“. (Възражения от земеделци)

Министър д-р Р. Даскалов: По-нататък същата статия казва: „тиранината падна по гърба си и вече не стала. Партията му от той момент не представлява вече нещо от една дрипа, която същия Фердинанд Кобургски, при случай на нужда, я закачаше на своя щандарт“. И тий, царю, и днешното правителство щом падне, щом „падне тиранината по гърба си“, и неговата партия ще бъде една дрипа. Ето хората на народовластието, на демократизма, които учат държавния глава, че политически партии в страната съд една дрипа, която може да бъде закачена на щандарти на държавния глава. Г. г. народни представители! България мине през опасна епоха, когато немащ политически организации, когато отделни личности образуваха некакви групи, които управляваха по волята на държавния глава. Аз мисля, че вие всички и ние всички сме единодушни днес, какво в тази страна има политически организации и че те съд сила, че те съд решаващ фактор в управлението на тази страна и че особено Земеделската съюз не може да бъде една дрипа, която може да бъде закачена на щандарта на този или онзи държавен глава. Но вие учите тук държавния глава не на конституционализъм, не на демократизъм, а на безогледен абсолютизъм.

По-нататък в статията се казва: (Чете) „13 години след това наследникът на Стамболова, Димитър Петков, след като нагло манифестира тиранията на своите банди над българския народ и му показваше ту лакъта си, ту

своя пръст, един екзальтиран бедняк го свали на улицата и това толкова уплашили и съделили, че те не след много напуснаха властта“. Аз питам писача, питам и вас, г. г. народни представители, какво чака да каже автора с тези думи, ...

Некой от земеделците: (Към широките социалисти) Те да кажат.

Министър д-р Р. Даскалов: ... защо той споменава за Петков, защо той изброя именно управници, които загинаха мъжчески, ще кажа аз? Независимо от техните политически убеждения, те беха държавници може на тая страна, а втория, Петков, загина като министър-председател на тази страна. И вие правите аллюзия именно за загиването на тези държавници с единствената цел да хвърлят България в огъня на гражданска война, за да паднат тези държавници по улиците, изтрепани, както вие искате да кажете тук, от екзальтиран бедняци. Защото вашата цел не е друга, освен да кажете това: и днес трябва да се слизат и уплашат всички. (Чете) „И това толкова уплашили неговите съделили, че те не след много напуснаха властта“. И сегашните управници и техните съделили ще се уплашат, ще изпуснат дивия и ще си отидат. Тий че пъхти, за да свалите това правителство, не съд изборите, не съд агитациите, не съд борбите легати, парламентарни или партийни, а единствената пъх е журигума. Това искате да кажете вие. И аз ви питам: ако можете да отречете това, ако това не е съдържанието на вашата статия, тогава кажете какво целите, когато споменавате за Стамболова, за Петков и за бедняка, който паднал с куршум на улицата Петкова?

Д-р П. Джидров (с): Може автора да е искал да каже, че въдъните страни са към анархия.

От земеделците: А-а-а!

Х. Пенчев (з): Вие така ли тълкувате всичко? Засрамете се поне от себе си!

Председателя: (Зважи) Моля, типчина, г-да!

Министър д-р Р. Даскалов: Но, г. г. народни представители, писача, след като свърши с политическите убийства, след като свърши с историята, преминава към длъжността действителност и взема вече да говори за македониите, за тези, които бежанци на един поробен, разнебитен народ, и с тях той иска да провокира, да се извършват тези действия. И започва с една хвалба към техното дело. Той не намира думи да го осъждат, той не го смета за антидържавно, той не го смета опасно за страната, той не смета, че когато в една страна би се създадала една власт, която да играе ролята на държава в държава, това е нещо против законите на страната и всички е длъжен да се борят против толкова едно явление. Не, напротив, той го величае, той го хвали, той е във възторг от него; той казва, че това е една нова прегурирана сила, която именно ще се наложи на българската действителност и трябва да се наложи. Ето думите на писача: (Чете) „Но съдбата е превратна. И тогава, когато дружбите беха убедени, като те все още притежават грубата сила, потребни да държат в робство подчинение, целата страна, един непредвиден фактор като молния се яви на хоризонта на българското небе и дружбата политика и започна да хълцува. Из дремящите лесове на македонските планини“ — аз ще кажа дори из редакциите на всички — „се промеждиха автономисти. Коя съд те? Една формираща се нова, може-би, претрупана сила от чадър на поробена Македония. Казват, че попаднали по Конийовската планина, част от тех“ — а другите стоят на Конийовската планина — „част от тех влезли в пълен ред из улици на Кюстендил и след като оставили у гражданините вече племето на героя, тошли назад из своите племенни пъхти“. Тий че перо, а властта се състои от апали, от убийци; тя е по-лоша и от онния, който действително съд героя, според думите на писача във в. „Епоха“! Вие виждате къде отивате!

Д-р П. Джидров (с): Какво се занимавате с тях?

Д. Стоев (з): Зашо се срамуваш от това?

Министър д-р Р. Даскалов: Как да не се занимавам? Ами че това е вестник, който се чете и могъл да е от хората. И вие напластвате такива идеи в душите на българския народ, на младежта и действително можете по този начин — то не е многощо — да намерите силно впечатлителен човек, на когото постепенно-постепенно да втъгълите, че действително работите със тях, че действително требва с убийство да се свърши с днешното правителство. И никой не може да опрече, че ролята на пресата в това направление е грамадна: тя може да успокоява, тя може да възбуди, тя може да насърчи, тя може да хвърли окапитурирана хора в един борба да свалят държавици, за да докараат гражданска и междуособна война. Вие не схващате, г. Джидров и г. Г. блокари, сериозността на въпроса, който вие повдигате, защото вие трябва да разберете, че убийството на един земеделски държавник, който и да бъде той, ще докара до гражданска война. Не е възможно за личността, защото когато искаме стоим на това място, ние сме се отказали от себе си, от своя живот, ние сме се доверили и посветили на своя дълг — да служим на това отечество и ние сме готови да свършим тях, както свърши Александър Димитров, ние сме готови да свършим за своите идеи, за своите принципи и за своя дълг.

Не е там въпроса. Възпроизех с другаде. Той е, че ако един такъв земеделски политик, държавник, падне в този момент, щогато възбудението в страната е голямо, аз ви казвам с положителност, че ще хвърли страната в гражданска междуособна война, която не само е вредна, но и огласява за съществуването на страната и която, правителството с всички сили се мъчи да предотврати, да успокои, да канализира.

Некой от земеделците: Това тех не ги интересува; тех ги интересува властта.

Министър д-р Р. Даскалов: По-нататък статията продолжава: (Чете) „А Балканъ се не шегува“ — т. е., Балканъ може да върши тези неща и ние го щоканем да ги върши. „Нека се разбере вече това от новавижданите днешни властници. Защото това разбирае и избиване на неожелателни възможности е техно и това на България спасение“. За да заглади своята статия, покрай казва тия думи.

Д-р П. Джидров (с): Е, какво излезе от тази статия, г. министре?

В. Гарвански (з): Ей сега ще видиш, какво излезе.

Ю. Вълков (з): Защо не искате да слушате, а ги правите на българския народ да ги чете?

Председателя: (Зважни) Моля, г-да, седнете на местата си! Немало търпение да чуете министъра!

Х. Пенчев (з): Какви кръгове? Кръгове като вас, от трима души.

Д-р П. Джидров (с): (Към министър д-р Р. Даскалов) Ние ви държим отговорни и искаме да обясниме, като съм бомби и какви съм тия игри.

Х. Пенчев (з): От себе си се засрамете поне.

Д-р П. Джидров (с): Ако некой иска да убие Райка Даскалов, с такава бомба ли ще го убие? Аз не вервам, че това е бомба от престъпник.

Министър д-р Р. Даскалов: Той смета, че бомбите, които съм хвърлил върху автомобила ми, съм бомби детински.

Д-р П. Джидров (с): Мнозина ви казват, че този атентат не е сериозна работа. Това е полицейска работа.

Министър д-р Р. Даскалов: Г. Джидров! Доказано е, че бомбите „Одринци“ вършат изваждено поражение и че това не съм бомби за шага, а бомби, които поражават и с които си служат и възвойници.

Д-р П. Джидров (с): Дайте бомбата да я видим.

Министър д-р Р. Даскалов: Идете я вижте при съдебния следовател, при прокурора — и аз не съм винодал бомбата. Когато ми казаха, че бомбата е била само една, аз казах: не, не може да бъде само една, защото две бомби удариха колата ми. И действително, като съм търсил, намерили съм и втората бомба.

Д-р П. Джидров (с): Г. министре! Не може ли некой от тайната полиция да хвърли бомбата? (Тропане по банките от некой земеделец. Народните представители В. Гарвански и В. Драганов отиват при д-р П. Джидров).

Председателя: (Силно зважни) Моля, г-да, седнете на местата си! Немало търпение да чуете министъра!

Д-р Г. Марков (д): Г. председателю! Настаня се удар на народен представител.

Председателя: Какво да ви правя? Обезумехте! (Преканя между Х. Пенчев и д-р П. Джидров).

Председателя: (Зважни) Моля, г-да, седнете на местата си. Моля, г. Пенчев!

Министър д-р Р. Даскалов: Г. Г. народни представители! По-нататък в същата статия на същия вестник се казва: (Чете) „Поне усмихват се, която играе по устните на мнозина, иска да каже, че е игра“. Значи вие лъжате, г. Г. писачи на „Епоха“, ние да почнем да плачем или да се плашим, или що? Ако толкова е курака на един държавник, той не само не заслужава да бъде на постът на държавата в тези тежки времена, но той не заслужава да бъде и в положението дори на един стражар. Защото имаше усмихване по лицето на онзи, който съм претърпели гоиз атентат, от това следвало, че е несериозна работа! Ние сме научени с усмихване на уста да умираме, г. Г. епохария (Ръкопискаания)

По-нататък. (Чете) „В правителствените кръгове този атентат се посрещна спокойно“. Докато вчера пишаха, че правителството е перирало, че е изгубило и ума и дума, същите вестници казват, че правителството посрещнало атентата спокойно, т. е., че то не е изненадано, че е нападнато тази работа и заради туй е спокойно. (Чете) „Поне естественото паническо въздействие от хвърлената бомба не се изписа на лицето им“. С това те показват своята психология, върденията страхи, който имат, защото в техното лице действително се изписва панически страх, когато се памират в некаква опасност. (Чете) „И може-би затова в много кръгове не верват да е имало сериозен атентат“. Те искат да кажат: ние не верваме, но не го казват, а казват: „В много кръгове не верват“. Интригата е майсторски скроена. Това по признавам на г. Чешмеджиева.

Може-би той е най-големия интригант в тая страна, каквато тя е раждала некога.

И. Ангелов (л): Той е бил Ваш приятел.

Министър д-р Р. Даскалов: Не отричам това.

В. Гарвански (з): Готови за Карлуково.

Министър д-р Р. Даскалов: Ето, г-да, какво пише този вестник по-нататък: (Чете) „Атентат. В много кръгове бомбата, избухнала при Народното събрание, се счита като игра“, т. е. ние я считаме като игра.

Д-р П. Джидров (с): „В много кръгове“ се счита като игра!

Министър д-р Р. Даскалов: Да, да, това е езика на интриганта; той е достатъчно ловък.

Г. Чешмеджиев (с): Нема да се докача от Вашето твърдение.

Министър д-р Р. Даскалов: „...ти допускат да има игра на агентати“. Игра на агентати! По-надолу: „Ние считаме тия „игри“ по принцип опасни и затова ги осуждаме. Защото все така на подобен агентат може да се стапне жертва. Първо, че се създава атмосфера за агентати, и второ, че „дявола може да се пошегува“, както казва пословицата, и да превърне една игра в сериозна работа.“ — „т. е. в. „Епоха“ иска да каже, че министър на полицията си е устроил агентат и сега този агентат излезе за него сполучлив, т. е. той не пострадал, но ако друг път си поиграе с такъв един агентат, той може да постраша, т. е. ако някой хвърли бомба утре върху тебе и те разкажа, ние ще кажем: то е ваше собствено дело, вие сте си по направили, ню шагата ви излезе кисела, вие пострадахте, вие не можахте като в първия момент да си изиграете ролята и да минете за герой или за пострадали било във вашия среди, където положението ви беше разклатено, било в земеделския народ, където чистите да се закрепите на всека цена, т. е. в. „Епоха“ провокира, той иска да каже: ако в тая страна се намерише един, който би могъл да хвърли бомба, ние сме готови се отговори си да го защитим, да по извиним, ние веднага ще излезем и ще кажем: момините ли, че ние написахме, че това е игра на правителството и възахме, че тази игра може да излезе ложна, „дявола си нема работа“ и ще си направи беля, и ето, че си я направи — хвърли си Даскалов бомба и този път го улучи и го уби.“

Г. Чешмеджиев (с): Прочетете най-напред отговора какво е мнението на „Епоха“. Но това съм настроения в общественото мнение по повод агентатата.

В. Гарвански (в): Адвокатско осъждане! Вижте го майстора! Хей, кукумен такива!

Министър д-р Р. Даскалов: В. „Народ“ от 18 декември пише, че същият повод следното нещо: (Чете) „Историята на политическите провокации е интересна. Ние ще разлистим утре нейните страници с надеждата да намерим там ключа на загадката, която агентата срещу Райко Даскалов крие“. Значи за тях това е бесспорно една провокация, едно дело на полицията, едно лично на министър на полицията. „И ние ще разкрием това нещо!“ И действително, в. „Народ“ от 19 т. м. — не вземаме другите негови броеве — ето какво казва в уводна статия: „Провокацията в политиката“.

Д-р П. Джидров (с): Да се прочете целата.

Министър д-р Р. Даскалов: Ще я прочета целата.

Д-р П. Джидров (с): Без коментарии.

Министър д-р Р. Даскалов: Какъв повод е накарал вестника на широките социалисти да вземе да разглежда една такава тема „Провокацията в политиката“, когато има толкова много други въпроси, с които да се занимава? Единствената цел е да защища хората, които са извършили агентата, и да убеди всеки, че тук нема престъпление, нема престъпници, недейте ги търси, и ако ги намерите, скривайте ги, правителството е, което си е извършило тая провокация.

Д-р П. Джидров (с): Кой ще скрие престъпниците? Вие ще ги скриете.

Министър д-р Р. Даскалов: И започва так с примери — изглежда „Народ“ и „Епоха“, широките социалисти, си служат с историята много често — и започва так: (Чете) „В 1852 г.“ . . .

Д-р П. Джидров (с): Четете от началото, г. министре!

Министър д-р Р. Даскалов: . . . „Марсилия е била замърена страшна адска машина, предназначена за покушение над Луи Бонапарта. Правителствената преса повдига страшен шум около това открытие, за да създаде благоприятна за плебисцита обстановка“. И днес има избори, и днес правителствената преса повдига страшна гюрултия със цел именно да спечели плебисцита, да спечели изборите.“

Д-р П. Джидров (с): Четете напред. Вие четете и тълкувате!

Министър д-р Р. Даскалов: (Продължава да чете) „Всичките изключителни мерки обезпечиха успеха на Луи Бонапарта и той в резултат на плебисцита нахлузи императорската корона. Галя, автор на агентата, бил арестуван, но като изпитан чиновник на полицията, безспорно бил освободен.“

Д-р П. Джидров (с): Това е факт.

Министър д-р Р. Даскалов: Те искат да кажат, че и днес е твой.

Д-р П. Джидров (с): Каквото искаме да кажем, казваме го.

Министър д-р Р. Даскалов: Каква цел преследвате като говорите за 1852 г.? Ами ние се намираме в лето 1922 и вече влизаме в 1923, а те търсят годината 1852.

Д-р П. Джидров (с): Ние нищо не преследваме, а цитираме историята.

Министър д-р Р. Даскалов: Г. Джидров! Оправданиято Ви е обвинение.

Г. Джидров казва: „Нишо не преследваме, ние цитираме историята“. Защо? По какъв повод, такъв търсите? Вие искате да кажете: и днес това избори, и днес правителството, за да може да ги спечели, повтаря примера на Луи Бонапарта — устрои си един агентат, за да може да сандърди си опозицията, за да може с реакционни мерки и трети и четвърти да спечели изборите. Това искате да кажете. Защо го криете? По-нататък, за да видите, че той преследва тая цел, той казва: (Чете). „Тоя факт не отпраща ли вниманието ни към агентата в „Одеон“ в назчеверието на законодателните избори от 1920 г.“ . . .

Д-р П. Джидров (с): Така.

Министър д-р Р. Даскалов: . . . значи в. „Народ“ вете отваря едно нещо — че правителството през 1920 г. за да спечели изборите, организирало агентата в „Одеон“ за да сплаши своите противници, за да ги тормози — . . .

Д-р П. Джидров (с): Г. министре! Обществото обвинява Прудкина.

К. Боззелиев (с): А Прудкин беше градоначалник в София.

Министър д-р Р. Даскалов: . . . „както и към съдбата на хора като Донски, Патамански, Любенов и пр.“ т. е. то Галярови в България!

По-нататък взема годината 1881 и казва: (Чете) „Парижкият префект Андре през 1881 г. издаваше при участиято на провокатори анархистически вестници“, . . .

Д-р П. Джидров (с): Твой е.

Министър д-р Р. Даскалов: . . . които му позволяваха да пропагандира провокациите на полицията за дело на анархистските организации.

„В своята служба Андре отиваше до там, да привозва в собствения си „анархистически“ вестник да бъде убит префекта на полицията, т. е. самия Андре“ — т. е. самия себе си.

Д-р П. Джидров (с): Така.

Министър д-р Р. Даскалов: И казва по-нататък: (Чете) „Няма български трагедии е забравил анархистските листове, разпространени в най-шумните софийски улици след убийството на Греков и Чуклев, листове, които днес вече не виждаме да излизат на бел свет“? — т. е. правителството постъпвало както е постъпвал Андре: то си взема анархисти, с тях извършили политически убийства и липши вестниците им по улиците, когато има нужда. Г. г. широки социалисти! Вие възприемате един грех като страната, като себе си и като историята, защото заявявате тук, че раждате на правителството съмни, че то никога не си е служило с агент-провокатори, откъдето и да бъдат те, то никога не си е служило нито с македон-

ствувавши, нито с анархисти, нито с калквито и да било други хора, освен със самите свои хора, със себе си.

Д-р П. Джидров (с): Със сопите, със щепениците.

Министър д-р Р. Даскалов: То нещо неужда да си служи с хора вън от неговата среда.

Д-р П. Джидров (с): Може правителството да не е виновно. Какво ще обвиняваме министриете? Но полицейският министър трябва да знае как е станало това.

Министър д-р Р. Даскалов: Почнататъжък: (Чете) „В 1882 г. стана атентата на Луиза Мишел против... стоящата на Тиера в Сен-Жермен. Пред съда Андрие чинично признава, че Луиза Мишел, чрез своите терористически речи безсъзнателно е служил на целиите на провокаторите. „Аз знаех за този ужасен договор — пише Андрие в мемоарите си — аз знаех часа на опълтуването за Сен-Жермен“ — за да се извърши престъплението. „Аз знаех също така и че са предполагаемото престъпление. Какво ми предстоеше да правя? Нужно беше да позволя да се извърши акта, за да бъдат възможни репресии.“

Д-р П. Джидров (с): Така е.

Министър д-р Р. Даскалов: Т. е. днешното правителство знаеше онова, което ще стане в Неврокоп и в Кюстендил; то знаеше че са и минутата, но то позволя да стават тези неща, за да вземе репресии по-късно. Аз ви питам чистосърдечно да кажете, срещу кого чие взехме репресии? Питам ви да излезете тук да ми кажете: ето, на, правителството нареди тези неща, за да вземе репресии срещу политическите партии в тая страна, за да постигне своите цели.

Д-р П. Джидров (с): Можете да обясните тези работи, д-р Министре!

Министър д-р Р. Даскалов: (Продължава да чете) „Нима за Кюстендилските събития правителството не беше предизвикано? Защо не ги предотврати?

„Да допуснем ли: за да добие възможност да доведе оранжевата армия в София и за да обяви военно положение в Кюстендил с перспектива да бъде то разширено?“ — Ако правителството иска да довежда оранжевата гвардия, г. г. широки социалисти, то нещо да доведе 8—10 хиляди души, колкото дойдоха; правителството е в състояние да ви доведе до 150—200 хиляди души.

К. Бозевлиев (с): Най-малко!

Д-р П. Джидров (с): Уверявам Ви, не може.

Министър д-р Р. Даскалов: Добре, опитайте се тогава, щом сме мераклии.

Аз ви казвам, че в три дена може да се явят 200.000 души селяни където пожелаете вие.

Д-р П. Джидров (с): Така Ви се струва. Да бяхте ги пратили към Кюстендил, те щеха да Ви изненавят. Вие си играете.

Министър д-р Р. Даскалов: А чие не само не желаехме да доведем оранжевата гвардия, но чие го спрехме, защото тя не е един инструмент, който да служи на правителството, за да тормози своите противници, тя е необходима в случай на нужда, в случай на опасност от гражданска война да се яви и да запази страната. Защото не един път чие сме го казвали, че за нашите идеи чие сме готови да мрем, чие ще се борим за идеите си със слово, но не ще се уплашим да излезем и на барикади, за да защитим своите идеи, своите принципи и своите разбирания за джуржавата и за живота на народа ни. (Ръкопискане от земеделците)

По-нататъжък, г. г. народни представители. (Продължава да чете) „Един от некогашните видни французки политически дейци, Шарл Дюпон, според показванието на Жако, в началото на 1893 г. си бил вербувал провокатори измежду анархистите, от желание да представи в дима на техните провокации своята фигура в образ на обществен спасител. За целта той влезъл във времки с некои си провокатор Жорж. Последния подгответа анархиста Вайята

да хвърли бомба в парламента, която Жорж му я връчва. На 9 декемврий в 1893 г. бомбата бива успешно хвърлена от Вайяна във французската камара. Известно е, че когато бомбата избухна и една невиждана паника завладява депутатите, председателя на камарата, същия Шарл Дюпон, всред облаци от дим произвежда своята знаменита фраза: „Господи, заседанието продължава“. С тая фраза той си завоюва не само във Франция, но и далече зад границите ѝ грамадна популярност.

Разказвайки историята на Вайяновското покушение, Жако прибавя: „Сега може би стават понятия като храбростта на Шарл Дюпон, така и неговото шрасловуто: „Господи, заседанието продължава“. Това може да не му струва скъпо, защото той по-добре от когото и да било друго знаеше, че бомбата е съвършено безопасна.“

„Тоя исторически пример не говори ли нещо за българските граждани?“

Д-р П. Джидров (с): Ние питаме, вие да ни отговорите.

Министър д-р Р. Даскалов: Не сочи ли той на джигит им да срязат с конституционни средства злото, което е престанало да поддържа средства, за да се върне още по-здраво в народната снага?“ Тук провокатор — широк социалист — чрез в. „Народ“ иска да каже: ето ви един Даскалов, също така той си прави атентат с безопасни бомби зад себе си, за да произведе ефект, да мине за герой и да добие грамадна популярност, както е казано тук, и той си устроища български игри.

Д-р П. Джидров (с): Вие сте достатъчно популярен!

Министър д-р Р. Даскалов: (Продължава да чете) „Това може да не му струва скъпо, защото той по-добре от когото и да било друго знаеше, че бомбата е съвършено безопасна.“ И аз също това е целта; преди малко казахте, че одринките бомби били безопасни. Дано ви се удава случай некой ден да ги изпитате. Но ние сме ги изпитали, ние ги знаем, защото сме водили война. Всички тези неща, всички тези провокации на широко-социалистическите вестници, разбира се, се претпечатват от другите вестници на буржоазната преса, продължват се, моментират се по всекакъв начин и с туй се мъчат да създадат едно настроение, че тук правителството прави шапарма, шантаж, провокация със цели лични, егоистични, или със цел още да държи властта, а съществено и да тормоши народта. Г. г. народни представители! Джигиен съм да ви заявлъвам, че правителството не само че не е прибегвало до подобни действия, но то се гнуси, то се отвращава от тях. Ви требвало да бъдеш демон, за да можеш да бъдеш автор на подобно едно нещо.

Д-р П. Джидров (с): Как не Ви е трай като казвате това!

Министър д-р Р. Даскалов: И вие, г. г. широки социалисти, разкривате своята дупка, разкривате своята психика — че вие действително съществувате способности на такива действия, ищом можете да предполагате, че правителството може да ги прави. Аз ви казвам, че до днешен ден не ми е минавало през ума, че в България един общественик, един държавник или мисия що твърди в научен да си създава популярност и да се държи на власт, и не вървам да е имало подобен случай в България.

Д-р П. Джидров (с): Ние не говорим за правителството — запомните го това. Когато видехме да се хвърля една бомба без никакви белези, може да се съмняваме, че тази бомба е хвърлена от органите на властта, г. министре!

Председателя: (Звънни)

Министър д-р Р. Даскалов: Г. Джидров! Колкото повече се отправдавате, толкова повече се обвинявате. Права е французката пословица, която газва, че който се извинява, той се обвинява. И за да не бъда голословен и да ви докажа, че г. Джидров се обвинява, че ви спомена една случай. На 17 този месец, т. е., тогу що изминалата неделя, г. Паастухов устрои събрание в с. Паастухени и там, след като развила познатите в „Бълга“ и „Народ“ теории за провокация и шантаж на правителството, в същото това време приятели на широките социалисти дават следното обявление, което разлеят че улуците на Паастухени

(Чете) „Окражен позив. По случай щастливото избавление от собствения бомбен атентат на многоокървавения национал Райко Даскалов, поканваме ви да отслужите по-всеместни благодарствени молебени, които да се склонят от обичайния цвеклотроизводителен маслосвещен церемония. От съпредставите му братя цепенничарска банда, по баща Български земеделски съюз, български комунисти, по баща рублидови, лейлини братовчеди.“

Д-р П. Джидров (с): Кой то е дал това?

От земеделците: Широките.

Д-р П. Джидров (с): И защо широките?

Министър д-р Р. Даскалов: Ние, г-да, и това е провокация на правителството. Ясно е като бел ден, г. Джидров, че съте го съдили с бел конец.

Д-р П. Джидров (с): Не е наша това. Ама може ли да бъде това наша работа? Там има комунисти.

От земеделците: А-а-а!

Министър д-р Р. Даскалов: Значи на комунистите е.

Д-р П. Джидров (с): Може да е наша работа, но не е наша. Г. Даскалов, нашата партия не се занимава с такива работи.

Министър д-р Р. Даскалов: Значи наша работа? Значи съж събе си ще вземем да се подиграваме! Аз Ви заявявам, че това е дело на многосерийния Паустухов и на неговите хора.

Д-р П. Джидров (с): Хайде де! Ставайте смешен.

Г. Чешмеджиев (с): Къде е станало това?

Министър д-р Р. Даскалов: Ето как се отричате от себе си, ето как се гнусите от себе си, ето как онова, което върши в тъмна нощ, се боите да го изповедате в светъл ден!

Д-р П. Джидров (с): Кой се бои? Ама това не е ли провокация? Ние немаме нищо какво да вършим в тъмна нощ. Всичко е ясно, всичко е открито.

Министър д-р Р. Даскалов: Защо се отричате?

Д-р П. Джидров (с): Защото не е наше.

Министър д-р Р. Даскалов: На комунистите ли е, на блока ли е?

Д-р П. Джидров (с): Вие имате средства да изследвате.

Министър д-р Р. Даскалов: Това се вижда на кого е. Паустухов джуржия реч и в неговото събрание се раздават тези обявления; той развива своите идеи за атентат тий, както еписано в това обявление.

Д-р П. Джидров (с): Нема нищо подобно. Не се занимаваме с такива работи.

Министър д-р Р. Даскалов: Не могат комунистите да пишат за себе си така: „Български комунисти, по баща рублидови“.

Г. п. народни представители! Живеем в тъждре сериозни времена. България наследи едно тежко минало. Мирните договори, войните и катастрофите, които превижехме, ще ни карат още джили години да живеем в това трудно положение. Разбира се, ние не бива да се отчайваме от трудностите, които срещаме на пътя си. Напротив, трудностите ще бъдат преодолени и страната и ще излезе на спасителния брег. Но подобни събития като тия показват юлско недоброязвестни съ противниците на правителството в своите действия, колко те не подбират средства в борбата, колко те съ готови да прибегнат и към нелегални средства и оръдия, към чужди нещастни хора да прибегнат за помощ, стига само да простигнат племите си. На всичко това правителството ще противопостави силата на закона. И аз ви казвам, че лицата, които съ извършили престъпленията, се търсят. Има данни, по които се предполага, че в скоро време ще се

разкрият хората, които съ извършили това престъпление. Ище бъде едно щастие за страната ѝ, ако шоен този случай бъде разкрит. Аз ви казвам, че правителството има всичкото желание, всичката амбиция да разкрие това престъпление, за да може да каже на г. г. широките социалисти колко съ недоброязвестни, да покаже и на близките им колко съ недоброязвестни в своите похвати. И не само този случай, г. г. народни представители. Ние ще се помърсим да разкрием и другите случаи. И трябва да се разкрият, защото интересите на страната изискват това.

Н. Пъдарев (д): И ние го искаме.

Министър д-р Р. Даскалов: За да се види, че правителството никако и в никакът случай не си е служило с атентати да преследва своите политически противници по такъв начин.

И. Симеонов (д): Разкрийте ги и ще Ви ръкоплескаме.

Министър д-р Р. Даскалов: Аз тъждя, че ръцете на правителството съ чисти, че то се е пазило от подобен род действия и занапред ще следва този път.

Д-р П. Джидров (с): Никой атентатор не е уловен досега.

Министър д-р Р. Даскалов: Не само у нас не съ успели да ги уловят, но и в чужбина.

Д-р П. Джидров (с): Хайде де!

Председателя: Моля Ви се, стига с прекъсванията, за да може да свърши г. министър.

Министър д-р Р. Даскалов: Но фактът безспорен е, че у нас полицията, администрацията не е успела да доспиши онази височина, на която трябва да бъде, защото да имаме добра полиция ние е много по-трудно отколкото другите страни, където престъпността е много по-малка и нещастието на народите е по-малко, отколкото нашето нещастие. Всичко това, казвам, иде да покаже, че у нас е полиция, и администрация не стоят на онази височина, на която трябва да стоят. Дълг се налага на правителството, и на всички онези, които мислят да се запази реда в страната, да вземат всички мерки, за да може да се подобри тя и да изпълни своето назначение. Признавам себе си и г. министра на финансите за виновни в това направление, затова защото, когато се разглеждаше бюджетопроекта на полицията в комисията, аз, шадейки тъждре много онова, което г. министър на финансите искал, шадейки интересите на страната и нейното стопанство, да не накрънявам равновесието на бюджета, да загазим нашия бюджет, да може да постигне по-голяма стабилност, да бъде по-стабилен и в двата си края, не бех достатъчно настойчив, не направих кабинетен въпрос, ако щете, за да искам по-много парични средства да се дадат за нашата полиция, да бъде подобreno материалното ѝ положение, защото е извънредно зле платена. Безспорно е, че тя не е добре платена и е в положението не на защитник, но на един безправен раб. Естествено човек в такова положение може да изпълни трудностите на дълга, на които е поставен. Та, казвам, вината е моя и на г. министра на финансите, както и на Парламента, че, ръководени от добри подбуди — да свържем двата края на бюджета — не дадохме нуждните средства за нашата полиция, за нашата администрация.

П. Карадоров (р): Не е въпрос за кредити, . . .

Председателя: (Звънни)

Министър д-р Р. Даскалов: Надявам се, че в бъдеще ще се изправи тази грешка и полицията ще бъде по-добре нахранена и облечена, възпитана и подгответа за деликатната ѝ служба. Нема да отричам, че, както сега, така и в миналото — така е било това нещо — взимани съ за полиция хора, които не съ подгответи, когато полицейската служба, известно е, е тъждре тежка, тъждре деликатна. То е все същото за един болен, на когото трябва да се направи хирургическа операция, да вземем човек от улициата и него да накараме да направи операцията. Същото е — да вземем човек от улициата и да го направим полицай. Взети съ мерки: вече през осем курса преминаха големо число, повече от 2.000 души, български

стражари. Надеваме се и другата част от полицията да премине през тези курсове, да се превъзпита и да се запознае с пай-елементарните длъжности на стражаря. Устроиват се същевременно и полицейски школи, които ще ви се представят в бъдещия бюджет с единствена цел да създадем хора специалисти, които да изпълняват с достойност своята полицейска служба. Българина не е добър администратор, нема качества да бъде добър администратор, може-би за това съ влияли нещастните 500 години, които е преживел под робство; факти безспорен е, че той не е добър администратор, че нема нужната похватност, нема нужното опитно око, може да бъде лесно заблуден, увлечен в пътища противни, премо противоположни на онези, които требва да търсят. Това е един недостатък, които ние ще требва да премахнем с всички усилия, ваши и наши, на правителството, като подобрим материалиното положение на стражаря и като го прекараме чрез полицейски школи да се възпиши и бъде полезен за себе си и за страната.

С това сметам, че отговарям на запитвача, като му съобщавам същевременно, че онези вестници, които по този начин провокират, колкото и да не ми е желателно — започто не желая да служа като тормоз на пресата, напротив имам всичкото желание да бъде тя свободна — аз ви казвам, че правителството върши престъпление пред интересите на отечеството, когато оставя вестниците да провокират, да скандализират, да дразнят обществото и да го хвърлят в пламъците на една гражданска война.

Д-р П. Джидров (с): В „Земеделско знаме“ прави това.

Министър д-р Р. Даскалов: И ако тази гражданска война избухне, историята и никой нема да извини правителството, задето е допускало подобни провокации в българската преса. Ето защо аз за последен път ви предупреждавам да не вървите по този път. Разбирам критика на правителството, критика на делата на всички, но излезте по достоен начин да критикувате, а не да правите алюзии за убийства, не да насърчавате онези, които по един или друг начин били наклонени да извършат престъпление, не да величавате онези, които съм искали да направят държава в държава, да уронват престижа на нашата държава, какъвто беше случай в Кюстендил, защото този случай разруши тезата на българската държава в Лозана. Да, България беше в Лозана сравнително в добро положение, тя можеше в тези тежки времена да извоюва нещо, да защити своите интереси, но събитията, които настъпиха в Кюстендил, из основи развалиха позициите на българската държава. Това е един печален факт, който съм длъжен да констатирам и, ако от това почерпим поука, пак ще имаме една полза за себе си, а ако ли не почерпим поука, ако в момента, когато правителството употребява всички усилия, за да води външната политика на страната, за да може да даде онова, от което българската държава има нужда за себе си, за своя живот, когато в същото време провокатори, политически противници всевъзможни други слоеве се мъчат да докарат смут в страната, да завземат градовете на българската държава и да я изложат пред външния свет, тогава ще ни заявяват чужденците: „Не можете вашите собствени територии да управлявате, за какви други територии претендирате?“ Безспорно е, че Кюстендил събори положението на България в Лозана и тези, които ще требва отново да се изгражда. Но ние не се отчайваме, ние верваме, че съправедливата теза на България рано или късно ще нахрани своето, заслужено освегление и България на краище, получи онова, от което се нуждае. Периода на вътрешни, родилни мъки, които ще докарат до разрешение това нещо за страната, продължава още, благодарение провокаторската роля на българската опозиция спремо правителството. (Ръкоплескане от земеделците. Възражения от левицата.)

Председателя: Минаваме към дневния ред.

Д-р Г. Марков (д) и д-р П. Джидров (с): Да ли запитвача е доволен от отговора на г. министра?

Председателя: Какво искате, г. Марков?

Д-р Г. Марков (д): Да се спази правилника.

Председателя: Едвам задържах по-рано да не ви обуздават за нарушените на правилника! Какви радетели на реда!

Х. Пенчев (з): Г. г. народни представители! Аз съм доволен от отговора на г. министра, но ще бъда напълно доволен, когато видя авторите на тези статии, които се писаха за подстрекателства, за убийства, да получат заслуженото си. Тогава ще бъда напълно доволен.

Д-р П. Джидров (с): За това има съд.

Х. Пенчев (з): Какво ще трябва да има, то е друг въпрос. Аз казвам, че съм доволен от отговора на г. министра.

Д-р П. Джидров (з): Съгласен съм с Вас — всеки да получи своето възмездие.

Председателя: Минаваме към трето четене на законопроекта за отменяване на закона за административното правосъдие.

Има думата докладчика г. Юрдан Вълков.

Ю. Вълков (з): (Чете)

ЗАКОН

ЗА ОТМЕНЯВАНЕ НА ЗАКОНА ЗА АДМИНИСТРАТИВНОТО ПРАВОСЪДИЕ.

§ 1. — Закона за административното правосъдие, като самостоен закон, се отменява и се помества в закона за устройството на съдилищата, след чл. 226, по допузиленния начин.

§ 2. — Глава I. — Устройство на Върховния административен съд — става: „Гл. ХХII. — За Административния съд. — Отдел I. — Устройство.“

§ 3. — Чл. 1 става чл. 227, като се изменя така:

„Учредява се за целия царство един Административен съд.“

§ 4. — Чл. чл. 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 22, 28, 30, 33, 37 и 67 се отменяват.

§ 5. Чл. 3 става чл. 228, като след думите: „за съдии“ се прибавят думите: „прокурор и заместник на прокурора“.

§ 6. Глава II. — Подсъдност на Върховния административен съд — става: „Отдел II. — Подсъдност.“

§ 7. Чл. 10 става чл. 229; 12 — 231; 14 — 233; 15 — 234; 17 — 236; 19 — 238; 20 — 239; 21 — 240; 24 — 242; 27 — 245; 32 — 248; 34 — 249; 38 — 252; 42 — 256; 43 — 257; 48 — 262; 49 — 263; 51 — 265; 52 — 266; 53 — 267; 54 — 268; 56 — 270; 57 — 271; 58 — 272; 60 — 274; 62 — 276 и чл. 65 става чл. 279.

§ 8. Чл. 11 става чл. 230, като в забележката думите „чл. 11“ стават „чл. 230“.

§ 9. Чл. 13 става чл. 232, като се изменя така:

Административният съд се произнася:

1) като първа и последна инстанция по жалбите за отмена на незаконни административни актове, когато законите не определят друга подсъдност, и

2) като касационна инстанция по касационни жалби против окончателните решения на разните административни юрисдикции, когато законът изрично допуска касационно обжалване пред Административния съд.

Забележка. На обжалване по касационен ред подлежат и решението или постановления, против които сега действуващи закони допускат апелативно обжалване пред Административния съд.

Висящите в този съд апелативни дела се привързват като касационни.

Привързват се от същия съд и висящите касационни дела, които се изключват от подсъдността му с наредбата на чл. 2.

§ 10. Чл. 16 става чл. 235, като поставените в скоби думи „чл. 17“ стават „чл. 236“.

§ 11. Чл. 18 става чл. 237, като поставените в скоби думи „чл. 17“ стават „чл. 236“.

§ 12. Глава III. — Съдопроизводство пред Върховния административен съд — става „Отдел III. — Съдопроизводство“.

§ 13. Чл. 23 става чл. 241, като в последната алинея думите „чл. 17“ стават „чл. 236“, а алинея втора на същия член се допълня с думите: „и касационен депозит“.

§ 14. Чл. 25 става чл. 243, като думите „се освобождават...“ до края се заличават, а вместо тях се прибавят следните думи: „подлежат на гербов налог, събиране такси и берии и внасяне на касационен депозит, съгласно

закона за гражданско съдопроизводство, предвидени за Върховния касационен съд:

§ 15. Чл. 26 става чл. 244, като цифрата „22“ се залива, а цифрите „23, 24“ стават „241, 242“, а алинея втора на същия член се допълва с думите: „или когато не е внесен касационен депозит“. В същата алинея „или“ след думата „очевидна“ се заличава.

§ 16. Чл. 29 става чл. 246, като алинея първа се заличава, а алинея втора почва с думата — „съдът“, а думата „той“ се тоже заличава.

Чл. 31 става чл. 247, като думите: „и докладчика съставя писмен доклад по делото“ се заличават.

§ 17. Чл. 35 става чл. 250, като думите „чл. 19“ стават „чл. 238“.

§ 18. Чл. 36 става чл. 251, като думите „след прочитане на писмен доклад“ се заличават.

§ 19. Чл. 39 става чл. 253, като се изменя така: „Решението на съда се издава и съставя съгласно разпоредженията на закона за гражданско съдопроизводство“.

§ 20. Чл. 40 става чл. 254, като думите „чл. 15“ става „чл. 234“.

§ 21. Чл. 41 става чл. 255, като думите: „петима съдии“ се заменят с думите: „две трети от целия състав на съда“.

§ 22. Чл. 44 става чл. 258, като думите във втората алинея „чл. 15“ стават „чл. 234“.

§ 23. Чл. 45 става чл. 259, като се допълва с думите: „в списанието „Юридическа мисъл“.

§ 24. Чл. 46 става чл. 260, като думите: „и апелативни“ се заличават.

§ 25. Чл. 47 става чл. 261, като алинея втора и трета се заличават.

§ 26. Чл. 50 става чл. 264, като думите: „чл. 27“ стават „чл. 245“.

§ 27. Глава IV — Пререкания за подсъдност — става „Отдел IV — Пререкания за подсъдност“.

§ 28. Чл. 55 става чл. 269, като думите: „на първия председател“ стават „на председателя“.

§ 29. Чл. 59 става чл. 273, като думите: „чл. 58“ стават „чл. 272“, а думите: „до първия председател“ стават „до председателя“.

§ 30. Чл. 61 става чл. 275, като думите: „главният прокурор“ стават „прокурора при Върховния касационен съд“, а думите: „главният прокурор при Върховния административен съд“ стават „прокурора при Административния съд“.

§ 31. Чл. 63 става чл. 277, като думите: „първия председател“ стават „председателя“.

§ 32. Чл. 64 става чл. 278, като думите: „чл. чл. 60—62“ стават „чл. чл. 274—276“.

§ 33. Чл. 66 става чл. 280 и се изменява така:

Когато Върховния касационен съд признае един административен акт за незаконен, Административният съд признае същия акт за законен, то прокурора при Касационния съд или при Административния съд отнася служебно въпроса в съда за пререкания, в интереса на закона.

Решението на съда за пререкания се публикуват и съдължителни за всички съдилища.

§ 34. Преходните правила от закона за устройството на съдилищата следват след чл. 280, като „чл. 227“ се отменя и заличава; „чл. 228“ става „чл. 281“; „чл. 229“ става „чл. 282“; „чл. чл. 230, 231 и 232“ се заличават; „чл. 233“ става „чл. 283“, и „чл. 234“ става „чл. 284“.

§ 35. В закона за устройството на съдилищата стават следните изменения и допълнения:

1. Забележка I към чл. 1 от закона за устройството на съдилищата се отменява, а „забележка II“ става „забележка I“.

2. В чл. 6 на същия закон думите: „Както и“ се заличават, а след думите: „Върховния касационен съд“ се прибавят думите: „и Административният съд“.

3. Чл. 13 се допълва със следните думи: „и ако такива нема свободни“ или „и съдът създрява действия“ — един от кандидатите за съдебна длъжност, който е издържал тактически държавен изпит.

Възлагането върху кандидат за съдебна длъжност изпълнението длъжността на мирови съдия става винаги с предварително разрешение на министра на правосъдието.

4. Чл. 19 се допълва така: „или ако това е невъзможно, на кандидат за съдебна длъжност“.

5. Чл. 62 алинея втора в първия ред съюза „и“ се заличава; след думите: „Върховния касационен съд“ се добавят думите: „и Административният съд“; а думите:

„председател на отделение“ се заместват с думите: „от подпредседателя“.

6. В чл. 67 алинея първа думите: „или председател на отделение“ се заличават.

7. В чл. 107 алинея втора думите: „четири години“ стават „две години“, а в алинея първа думите: „три години“ се заменят с думите: „година и половина“.

8. В чл. 108 думите: „прокурора на отделение“ се заменяват с думите: „заместници на прокурора“.

9. В чл. 109 думата: „първ“ се заличава, а думите: „председател на отделение“ се заместват с думите: „подпредседател“; думата: „главен“ се заличава, а думите: „прокурори на отделение“ се заменяват с думите: „заместници на прокурора“.

10. В чл. 112 след думите: „Върховния касационен съд“ се прибавят „и Административният съд“, а думите: „или при главния прокурор при съдия съд“ се заменят с думите: „и прокурора при съдите съдилища“.

11. В чл. 157 забележка II се заличава.

12. В чл. 169 след думите: „дисциплинарния съвет“ се вмества думите: „по реда на чл. 168“.

13. В чл. 173 думите: „упражняват редовния надзор и“ се заличават.

14. В чл. 175 алинея първа думите: „съдължни“ се заместват с думата „могат“; думата „пълна“ се заличава; думите: „един път в годината“ се заменяват с думите: „само по нареддане и указание на министра на правосъдието“; втората част на същата алинея, която почва с думите: „те требва и пр.“ става самостоятелна алинея втора, като в нея думите: „за техната дейност“ стават „за дейността“. В алинея последна на същия член, думите „общи или частични“ се заличават.

15. В чл. 175а думите: „поне веднажде в годината“ се меняват с думите: „заместник на прокурора“, „министра на правосъдието“.

16. След чл. 222 се прибавя нов чл. 222а със съдържание:

„Годишните отчети на съдебните места и лица, както и решенията на Върховния касационен съд, които представляват интерес за правилното тълкуване и прилагане на разните закони, се обнародват в списание „Юридическа мисъл“.

§ 36. Навсекunde в закона за устройството на съдилищата, както и в ония членове от закона за административното правосъдие, които влизат в закона за устройството на съдилищата, където съз употребени думите: „Върховен административен съд“, думата: „Върховен“ се заличава и остава „Административният съд“.

§ 37. Настоящия закон влиза в сила от деня на публикуването му в „Държавен вестник“.

Председателя: Има думата г. министъра на правосъдието.

Министър П. Янев: Г-да! С § 7 чл. 52 от закона за административното правосъдие става чл. 266, понеже апелативните дела ще се разглеждат пред Административния съд като касационни, алинеите първа и трета от този чл. 52 стават излишни. Тия алинеи гласят: (Чете) „Разноските по събирането доказателства остават в тежест на страната, която ги е направила, безразлично дали почели или губи процеса“.

„Не се присъждда никакво адвокатско възнаграждение.

„Разноските за оглед, свидетели и експертиза се депозират у съдията, който извърши действията“, тия алинеи — първа и трета — с изменението, които се правят с този законопроект, стават излишни, защото съда не сма присъждда по същество. За туй правя предложението в § 7 да се прибави една алинея в смисъл: (Чете) „В чл. 52, който става чл. 266, алинеи първа и трета се заличават“.

Председателя: Има предложение от г. министъра на правосъдието, към § 7 на закона за административното правосъдие да се прибави нова алинея: „В чл. 52, който става чл. 266, алинеите първа и трета се заличават“. Които приемат това предложение, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събрането приема.

Които приемат законоопроекта за отменяване на закона за административното правосъдие на трето четене, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събрането приема.

Преминавам към разискванията по закона за тютюна, започнати от вчерашното заседание. Записан е по реда народния представител г. Паскал Паскалев, който има думата.

П. Паскалев (д): (От трибуналата) Г. г. народни представители! По закона за тютюна, който урежда едно от големите шера на фиска, а е и в свръзка с едно от големите земеделски производството, вчера се изказаха няколко мисли. Аз сметам, че и ние по този закон, който отдавна трябваше да дойде да кодифицира в едно всички изменения на закона за тютюна, който е доста стар, да кажем и нашата дума.

Закона за тютюна урежда производството на тютюна, отчасти фабрикацията и търговията му, и се занимава най-подир с наказателните санкции относително запазването на неговите изисквания. Аз сметам, че по своя характер всички наредби на закона за тютюна ще треба да се разделят на две: наредби, които със свързани с производството на тютюна, с неговата фабрикация, търговия и износ респективно, като един поминък от българското стопанство, и второ, наредби, които интересуват специално фиска, които имат характер да гарантират постъплението от тютюна, които хазната търси, да могат да намалят контрабандата и да могат да увеличат приходите, които държавата продължава от преди три години да взема все с увеличението от производството и консомацията на самия тютюн.

Относително производството, даже относително фабрикацията и продажбата на тютюна, търговията, аз още отначало бих се съгласил, че същите мерки, които имат чисто фискален характер и които може да стеснят напротивното производство, фабрикацията и търговията, които по своята строгост могат да действуват върху развитието и разширението на това производство и увеличението на поминъка, да искам възможното техническо премахване и техническото замаление. За мене в случая е по-важно самото производство, самата фабрикация, като клон от нашата индустрия, и самата търговия с тютюн, като клон на търговията, отколкото няколкото милиони лева, пет или десет, които фиска би изгубил, ако мерките, които със желанието да имаме по-доброкачествен тютюн, да гарантират това постъпление бъдат намалени.

Що се отнася до самото производство, в законопроекта ние имаме едно малко отстъпление или изменение на стария закон: виждаме една тенденция малко да се намалят всичките стеснителни мерки, които правят производството, същността, тегленето, малко стеснителни и не свободни тъй, както би требвало да бъдат. Но нека да признаем, че закона ще е отишъл много далеч, а би могъл да отиде още по-далеч в премахване на некои други мерки и наредби, които имат само стеснителен характер, а не със свързани с насърчаване на самото производство или със желанието да имаме по-доброкачествен тютюн. Аз напр. не бих бил против премахването, ако искате, на задължителните върви в пешата какви размери или даже номонето, което е поставено тук и което нема никакъв друг характер, освен да може да определи какво количество тютюн е получат производителът и от там да може да пази държавата от възможна контрабанда. Аз бих даже настоявал да се мащнат и тези ограничения, защото всички тези фискални наредби, които ограничават свободното съене или манипулиране със самия тютюн, не само че могат да пречат в неговото производство, но те със едно ордие, един бич често лъжи, в ръцете на администрацията против местното население. Всеки от вас и всеки от нас, в битността си на съдия или на адвокат, може да каже сумма случаи, където невинни хора, селяни производители, особено в тези места, където тютюнопроизводството е развито, съставляват жертва на недобросъвестни акцизни или други стражари, на недобросъвестни органи по тютюна или на партизанско преследване. Вие си спомняте стария закон за тютюна, временните контролори по тютюна, които се назначаваха за 2—3 месеца, за да участвуват при измерването и тегленето на тютюна, беха станали като страшници за самото население. Тези контролори беха готови да бъдат чиновници без държавна заплата, защото знаеха, че като контролори, могат да натрупат богатство. На всички със известни подхвърлянията на количества тютюн в пловнята или яхъра на тежки невинен турчин от Родопите или на некой друг производител, за да могат да му съставят акт, да го глобят и част от глобата да вземе акцизния стражар. Та казвам, всички тези стеснителни мерки, които имат чисто фискален характер, бихме могли да премахнем.

Но аз държа за другия род от наредби в самия закон, които със свързани със самото производство и които целят да повдигнат качеството на нашия тютюн, да могат да засилят неговото производство и да може, като един

от най-важните клонове в нашето земеделие, тютюнопроизводството да продължава да вирее, да се развива и успешно да конкурира с тютюневото производство на съединените държави и на всички други държави на Изток, които произвеждат подобни на нашите тютюни. Тези наредби български производител има интерес да останат, за да може той за по-дълго време да запази възможността да получава от своята земя доброкачествен тютюн и да има един добър поминък. Стремежат у некои да премахнат още отсега всички тези стеснителни мерки, аз сметам, че е преждевременен и може да напакости на настоящето производство. Мерката относително запрещаването на известен сорт семе требва да си остане; мерката даже като и тук остава в закона, за разрешаване да се сеят ту или там, на този или на онзи, в тази или онази околия, требва да продължава, да остане. Докато немаме едно разпределение на България на тютюнопроизводителни райони, докато немаме създадена от Министерството на земеделието, в съгласие с Министерството на финансите, тази тютюнопроизводителна карта, за която говореше вчера г. Урумов, която карта ще определи околните места, където се получават тези и тези сортове тютюн, и местата, където требва да се сеят да се отделят и да се насърчава тютюнопроизводството в тези места и където требва да се запрети съвършено това съене, дотогава ние не можем да премахнем тези мерки относително разрешаването, относително позволяването съенето на тютюн; не можем да отидем към свободното съене. Но ние требва да искаме по-скоро министъра на финансите и министъра на земеделието, както той се е задължил със скоро прокарания закон за насърчаване земеделието в чл. чл. 13 и 14 от този закон, да изработят една тютюнопроизводителна карта, която да раздели България на райони и да се знае тогава, че в тези райони, в които тютюна може да се сеят, където от дълго време има и добре подгответи производители за да го сеят, където той е изключителен и най-търен поминък на тези места или околии, там можем да отидем да премахнем всичките стеснителни мерки, да разрешим свободно да се сеят тютюн, да се премахнат тези формалности, които сега ги има, а в други околии съвършено да се запрети. Това се налага да стане по-скоро, защото безразборното съене или пък съенето на тютюн без да се обръща внимание на качеството, без да се обръща внимание на това дали земята или околията е годна за производството на добър тютюн, може да докара понижение на самото качество и да компрометира доброто име на българския тютюн. Това безразборно съене на тютюн, където нема добра почва и климатически условия да се получи доброкачествен тютюн, ще бъде и във вреда на другите околии, главно на тия от Южна България, където отдавна вирее и се произвежда доброкачествен тютюн. Тези околии от Южна България, където главният земеделско производство е тютюна, където главният стопански поминък е тютюнопроизводството, имат интерес от по-скорошното проучване и изучване на България и от по-скорошното разпределение на райони, за да види къде требва да се насърчи съенето на тютюн и къде требва да се запрети.

Не само относително съенето на тютюна. Аз сметам, че изучаването на България в земеделско стопанско отношение, че съставянето на подобна карта, ще се наложи в скоро време и за нашето лозарство, където се оплакват от криза. Днес виждаме да се изразходват прекомерен труд и пари в известни околии, където нема условия да вирее нашата лоза, па и американската лоза, даже. Требва да се отиде към едно проучване и да кажем: тук в бъдеще да се сеят лозата, а там не, защото трябва икономия на труда на българския производител, който трябва да поддържа добър сорт, както на тютюна, тъй също и на лозата. За самите търговци, ако искате, за тех е добре дошло да има свободно съене на тютюн в цела България, защото биха желали по-големо количество тютюн да се произвежда в България, за да има по-голяма конкуренция в продажбата на тютюна от самите тютюнопроизводители. Така те ще могат да купуват по възможност по-евтини тютюни и да добиват по-големи печалби, като ги продават в Европа. Но то ще бъде за сметка на производителите главно в околните, където се произвеждат добри сортове, добри качества тютюн и където населението е съвсемно да получава своя поминък, своята прехрана главно от тютюните.

Аз знам, че в самото министерство има желаниято да може България да се изучи и да се разпределат на райони

в това отношение и да се направи тази карта, обаче като чели не се дава достатъчно труд и не се има достатъчно съзнание, за да може по-скоро да се сдобием с тази тютюнопроизводителна карта, която е тий необходима и тий нужна за нашето тютюнопроизводство.

На тези стеснителни мерки, които остават и сега още в законо проекта за тютюна — напр. определени размери на върви, даване декларация, кога се разрешат известно място да се се с тютюн, номунето — аз бих дал един резон да съществуват още, докато нямаме тази карта, като средство, за да можем да насърчим тютюнопроизводителните кооперации. И в закона за тютюна, особено в отдела за производството, аз не виждам достатъчно средства, с които да се насърчават тютюнопроизводителните кооперации. По-нататъж, когато дойдем в отдела фабрикации или търговия с тютюна, ние ще намерим начини, с които се иска да се насърчат кооперативните фабрики или кооперативното изнасяне на тютюна. В отдела за производството на тютюна не виждам достатъчно старание, за да се насърчат тези тютюнопроизводителни кооперации, които съм най-важните и които съм основата за изграждане по-нататък на другите по-висши тютюневи кооперации, които ще имат за цел да изнасят вече тютюна и да вземат в своите ръце тютюнопроизводството — фабрикацията на самия тютюн и търговията с него. Аз бих препоръчал на министра на финансите, щото стеснителните мерки относително сеянето на тютюна да не се прилагат към членовете на тютюнопроизводителните кооперации, към кооператорите, към производителите на тютюн, които съм се кооперирали, за да може да се насърчи именно кооперирането на тютюнопроизводителите и създаването на тютюнопроизводителни кооперации, изобщо на кооперации, които ще имат за цел да вземат, да съберат, да купят тютюните от производителите и по-нататък да могат да ги запазят за по-високи цени, за да могат да добият по-голяма печалба. И при една коопeração в село аз даже бих освободил членовете и от задължението да дават напр. декларации за добиване разрешение за сеене тютюн; аз бих ги освободил даже от номунето и ще кажа: на членове кооператори от тютюнопроизводителни кооперации номуне не се взема, или: те не съм задължени да си служат с известен тип върви, или: задължението да се посочи известно място, където требва да се сушат тютюна, не се отнася до тютюнопроизводителните кооперации и до членовете, които влизат в тях. И тези временно стеснителни мерки, които ще имат съмисъл само дотогава, докогато България се разграничи на райони, в които ще трябва да има пълна свобода на производството, аз бих ги използвал, за да насърча кооперации, особено тези кооперации, които имат своя тютюневи складове. Защото, п. г. народни представители не само кооператори има интерес от създаването на тези кооперации, не само тютюнопроизводителя, но изобщо държавното стопанство трябва да се стреми да създаде една по-висша форма, по-добра форма и при обработването, и при пазенето на тютюните. Вървете, в селата, дето се произвежда тютюн и дето няма коопeração — а в повечето от тях ги нема — или където нема наблизко некой тютюнев склад на търговец, и вие ще видите две три години да се търкалят тютюните, които съм произведени, вързани в денкове, внимателно или не, да стоят там захвърлени из буклуците и често пъти след една-две години, при недобро пазене, при липса на добро помещение, при липса на склад по-хигиеничен и по-добър, тези тютюни да се обоклучат, да се развалият, да се обръщат на боклуц и да ги хвърлят най-подир. Ако ние съм създаваме създаването на производителни кооперации и тия кооперации могат в най-скоро време да се снабдят със свои складове във всеко село или поне в центъра на околните да имаме такива кооперативни складове и да привлечем всички тютюнопроизводители към тези кооперативни складове, ние ще добием едно по-добро пазене на тютюна.

В този ред на мисли аз сметам, че мерката, която съществува в стария закон, с която се задължаваше тютюнопроизводителя в известен срок от две-три години да продаде своя тютюн, и ако в този срок не го продаде, да не му се позволява по-нататък да се, тази мерка би имала съмисъл да остане, за да се използува като мерка за насърчаване създаването на кооперации и създаването на кооперативни складове. И такива хора, които съм членове на една коопeração, където има и един тютюнев склад, аз бих ги освободил от този срок за продаване тютюна и бих им дал по-голем срок, стига те да поставят

своя тютюн в този склад, където той ще бъде пазен по-добре. Тази мерка за даване срок, в който производителя трябва да продаде своя тютюн, има следния смисъл — да не се търкаля тютюна дълго време, да не изгуби той своето качество.

Та в отдела за тютюнопроизводството аз не намирам достатъчно мерки взети и средства посочени, които да насърчават развитието и създаването на тютюневите корпорации.

Г. Г. народни представители! По-нататъж в отдела за фабрикация на тютюна аз намирам, че има известни наредби, които сега-засега не би требовало тий прибръзано да се оставят и да се приемат и които могат да предят на развитието на тютюнофабриканството — един клон от индустрията, който в България напоследък доста успешно се развива, който не е достигнал до по-следната си стадия на своето усъвършенствуване и който още дълги години ще има да насърчаваме. Ние не можем да кажем, че имаме идеален тип на тютюневи фабрики, които да фабрикуват тютюн и по форма, нека си и по бързина, и по евтиния на производството по тяхн начин, както това става на запад. На много места ние имаме съвсем дребни, пръмтивни фабрики и още дълго време частната инициатива ще играе своята си роля при създаването на тютюневи фабрики. И затова наредбите, които се намират в отдела на фабрикацията и които имат характер на производност, които създават една несигурност в самата фабрикация, които дават такива големи права на министра на финансите, щото той да може да произволни, да може, когато поисква да унищожи един фабриканти на тютюн, да затвори фабриката му или да я напразни невъзможна, аз сметам, че талива наредб днес-заднес, до липсата на достатъчно фабрики и до липсата още на тези кооперативни тютюневи фабрики, които вие и ние желаем да се създават, но не вървят тий бързо, не требва да съществуват в закона. Ние имаме, напр., тази мерка, която може да бъде много зло и произволно използвана от министра на финансите — мерката за затваряне на фабрика, когато фабриканта не изпълни еди-какви си и еди-какви си наредби. Изглежда, че заповедта на министъра не подлежи на никакво обжалване. Правото на министра да определя количеството на бандерол, който ежегодно требва да изразходва един фабриканти, да го определя всяка година тий, както си иска и когато си иска, е една мерка, едно право на министра, който е опасно за свободното развитие на нашето тютюнева фабрикация. В стария закон беше определен минимум бандерол, който требвало да купи един фабриканти през годината, разделен на категории. Сега не е така, сега министъра на финансите ще каже: ти фабриканти X си дължен да купиш, да консимиращ за 1.000.000 л. бандерол, ти за 5.000.000 л., а пък ти за 100.000 л. годишно, въз основа на сметките или съображенията, които има министъра на финансите. Каква сигурност има за фабриканти на тютюн, когато утре само с тази мерка, че министъра ще му определи да купи за 5 милиона лева бандерол, а той не може да го купи, не може да внесе във фабриката си такова количество тютюн, не може да го изразходва, неговата фабрика ще може да бъде затворена?

Другото задължение за всеки един фабриканти на тютюн или за всеки, който има тютюнева фабрика, е до 1 юли да се снабди с достатъчно тютюн за 6-месечно производство. Тя е пак една наредба, която, според мен, е почти безсмыслена, тя е стеснителна, тя изисква от фабриканти много по-голям капитал, отколкото сега, тя го кара по-дълго време да държи големи количества тютюн, които, платени също и прескъп, ще имат и своите си лихви, и тютюна, фабрикуван така, ще му струва по-скъпо и неговите печалби могат да бъдат по-малки или никакви. И това ще се отрази върху успеха на самото фабрично производство.

Аз сметам, че тези мерки съм излишни, в стария закон ги немаше, не требва да ги има и сега.

В отдела фабрикация не виждам некои специални наредби, които да насърчават фабриканти за експорт на готов, фабрикуван тютюн. Нашият идеал требва да бъде не само да изнасяме суров тютюн, но ако можем да изнасяме и фабрикуван тютюн, тютюн пригответ на папироси. И колкото по-голямо количество фабрикуван тютюн изнасяме и можем да пласираме в Европа, толкова по-добре ще бъде за нашето стопанство, за нашата индустрия. Защото ние виждаме, че тютюневите фабрики създават работа на маса хора, на маса работници; те съм едно богатство. И наместо

ние да пращаме нашия суров тютюн в Германия или Англия и там да се пригответ на папироси, ние можем да си създадем образцови фабрики, които да създадат една хубава папироса, един хубав, елегантен пакет и да могат да се изнесат тези цигари като български, както вие ще видите в Швейцария и другаде да се търсят, да кажем, египетски цигари, фабрикувани в Египет, където нема производство на тютюн. В Египет производството, съснето на тютюна е забранено от англичаните, защото те искаат да имат памук, обаче тютюна там се купува, фабрикува, консомира и се търсят западна Европа египетски цигари, произведени от фабриките в Египет, а тютюнят идва там от други места, може-би от България, от Гърция или от Мала-Азия. Затуй ние имаме интерес да развием нашата фабрична индустрия за тютюна до размерите да може да достигне по качество готовите тютюневи произведения на запад и да изнасяме наши собствени цигари, отколкото да изнасяме наш суров тютюн. За насърчаване на туй производство и на този износ аз не виждам нищо взето в настоящия законопроект и в отдела именно за фабрикация.

В отдела търговия аз напират също, че има известни мерки, с прокарването на които не трябва да се бърза и които могат да внесат едно смущение в нашите търговци на тютюн. Аз не запищавам търговците на тютюн, българи или чужденци, които идат тук, в България, да вземат една голема част от печалбата, които трябва да отиде в ръцете на тютюнопроизводителя. Обаче дотогава, докогато ние немаме създадена нова форма за извеждане на тая търговия, докогато ние немаме други институти — ние немаме, напр., издигнато едно кооперативно дяло, един кооперативен съюз на тютюневите кооперации, които да може да замести големите търговски фирми и да може той да изнася на големия пазар суровите тютюни — или докогато ние немаме държава, които да е годна да вземе в ръцете си търговията с тютюна, както искаше г. Сакаров вчера, мене ми се чини, че не можем да преследуваме търговците на тютюн или пак да внасяме известно смущение, известен произвол и несигурност в търговията с известни наредби тук. Дотогава, докогато, казвам, не се издигне новата форма за търговци експортъри . . .

Д-р Н. Сакаров (к): За нея пледирах аз.

П. Паскалев (д): Аз ще възразя по-нататък; с Вас няма да се съглася — Търговеща, които днес събира тютюна, който купува и изнася тютюн и търси неговия пазар, днес за днес играе ролята на посредник, която роля, която щете да казвате, му дава тема за печалба, но тая роля още дълго време е нужна и необходима на българския производител, за да може неговото произведение, неговия тютюн да добие цена на европейския пазар. Тази търговия и тези търговци няма защо да се поставят на производството на министъра с такива наредби, както ги има в новия законопроект — наредба, които дава правото на министъра на финансите да изземва суровия тютюн, когато си иска и както си иска, за нуждите — даже в члене не е казано точно, дали за вътрешните нужди, за консомация, или пак по усъмнение на държавата; даже се разбира, че не му е дадено и правото да може и да откупува тези тютюни и да ги изнася.

Д-р Н. Сакаров (к): Това е само една малка, плаха, страховита стъпка.

П. Паскалев (д): Създайте един постоянен институт, нека държавата, ако е годна, вземе износа на този тютюн — тогава ще бъдем начисто; но докогато държавата не може и не иска да го направи, или пак кооперативната търговия не се е развила толкова и кооперацията още не е годна да бъде голем износител на тютюни, мене ми се чини, че правим един грех или ще направим една недобра работа, ако ние поставим търговците, българи специално, под контрола на министъра и да може той, когато иска, да изземва техните тютюни, без да е определен процентът и начинът, по който това изземване трябва да става. Аз не бих имал нищо против да може министъра на финансите да изземва тютюни за вътрешна консомация, както това ставаше през време на войната, и да ги дава по известна цена на тютюневите фабриканти съобразно с бандеролното право, което е определено, за да може да има вътрешна консомация, вътрешна фабрикация и да може бандерола, който правителството иска да добие, да си го добие, но трябва да бъде определен малко по-точно начинът, по който ще става това изземване. В ста-

рите наредби или в разните окръжни, с които това ставаше, имаше определено, че туй изземване може да става процентно — 5 или 10% от всеки тютюнов търговец, от всеки един тютюнев склад или по еди-кажки си размери от тютюна, който се изнася; напр., 25% от партидата тютюн, която се изнася, или до размери, нужни само за вътрешна консомация. Там се даваше известна гаранция, че всички търговци на тютюн ще бъдат еднакво зачекнати, еднакво засегнати и министърът не може да направи злоупотребление в полза на този или във вреда на онзи. Но при сегашната наредба, когато не еказано нито до какъв размер, нито точно за каква цел, нито пак как ще се взема, аз сметам, че може да се намери един министър, който да каже: аз имам право да взема цялото количество тютюн от еди-кого, а пак от еди-кого да не взема абсолютно нищо; да взема тютюн за вътрешна консомация или да взема тютюн, за да го изнеса и да го продам аз. Такова едно положение е опасно, което може да смути само нашите търговци, българи специално, да намали тия търговци, което утре ще се отрази и в намаление конкуренцията помежду им, когато ще купуват тютюна от производителите. Но що се касае до чужденците, до големите фирми, които вече имат чужди знамена, за които тук се приказва често, тия фирми няма да бъдат зачекнати от това разпореждане; министърът и Министерството на финансите да бъдат безсилни да изземат тютюните на един чужденец, на един „Ориенттабако“, или на „Никотеа“, или на трети, или на четвърти, които имат вече чужди флагове, а по отношение на чисто българските търговци ще бъдат силни. Та тази наредба днес-заднес, която може да смути и да отслаби нашия износ и търговия с тютюна, няма да бъде в полза нито на нашето търговско стопанство, нито пак ще бъде в полза на самия производител на тютюн, когато ще се намали числото на купувачите и когато ще се намали самата конкуренция. В този отдел аз сметам, че г. министърът на финансите трябва да премахне тия наредби, защото днес-заднес те могат да бъдат вредни изобщо за нашето тютюнопроизводство като един от най-големите отрасли и като един от най-големите артикли за износ в последните години на България.

Г. г. народни представители! Аз сметам, че ѝ отдела „наказания“ е отдел доста строг не само по отношение на този, който търгува или който фабрикува тютюна, но отдела „наказания“ е много строг и по отношение самите производители. Масата нарушители или масата кандидати на съдиищата и на акцизните чиновници, които се гловяват и които се съдят за нарушение на закона за тютюна, това са тютюнопроизводителите, това не са фабриканти и търговци. Вие имате 50 или 60 души фабриканти, имате 20—30 души търговци, стари фирми, опитни, които знаят закона и не вършат нарушения или пак, когато ще направят едно нарушение, те ще знаят как да си го прикрият, или пак да се уговорят некак си да не претърпят некакво наказание. Но безсилния спремо акцизата власт, слабия спремо фиска, това е обикновено тютюнопроизводителя; този, когото съдят, че пуши контрабанда тютюн, той е обикновено този, който го произвежда; или този, когото съдят, че не го е сушил в надлежното място или че има липса в неговите денкове, или че е скрил нещо, или ние е дал декларация да му разрешат да се тютюни, или пак не го е вписал навремето в книжката на производителя и пр. и пр., това са широката маса от тютюнопроизводители. От моята практика на съдия навремето в Пловдивския окръжен съд аз ще ви кажа, че ние имахме 99% клиенти тютюнопроизводители, особено от Родопските краища, които ги мнениха понекога безсъвестни акцизни стражари, и тий е съставен акта, при всичко че тогава формалностите беха по-големи, отколкото сега, че човек не може да го оправдае. Страдаха те, пакаха те и този именно страх понекога от това наказание и тези големи права, дадени на акцизната власт и на финансовия министър относително преследването на нарушенията, служеше като едно от големите оръжия на властта за терор против тютюнопроизводителя, против местното население и за използване за изборни и партийни цели. Този размер на наказанието е значително увеличен за всички нарушения на правилата на закона за тютюна; не само това — премахната е една от големите гаранции, която съществуваше в стария закон, че не може така произволно един човек, който ще да бъде един тютюнопроизводител да бъде наказан от един акцизен стражар, или от златна воля на акцизния чиновник. Навремето се искаше да се състави акт, с който да се конста-

тира нарушенето; този акт би трябвало да отговаря на известни форми; той трябва да бъде съставен от едно лице и подписан от двама души свидетели, и когато акта по форма не отговаряше на закона, той не съставляващо доказателство за окръжния съд и се допускаше обявено на съдържанието му със свидетели. Обаче, сега ние отиваме до една крайност: при всичко че закона предвижда известна форма, по която трябва да бъде съставен актът — акта трябва да бъде подписан от двама души свидетели — обаче самия закон дава право на съдията или на съда да може един акт, който по форма не отговаря на изискванията на закона, да се взема за доказателство от самия съд. Това е опасно, г. г. народни представители, това ние не трябва да го поставяме. Мене ми се чини, че това нема смисъл. Представете си един акт, съставен от един акцизен стражар без двама души свидетели. По форма този акт е неформен или нема достатъчно автентична сила, за да може един съд да го приеме за доказателство, както изисква самия закон. Този акт ще бъде подкрепен с показанията — на кого? — на един само съставител, който има интерес неговият акт да се потвърди, има интерес, защото ще вземе участие в глобата, която ще се наложи, но другите двама свидетели, които съм малко-много гаранция, че факта, който е констатиран в акта, е верен, тия свидетели ги нема. И какво ще бъде положението, когато вие давате право на един съд да приеме като доказателство такъв един акт, който не носи подписа на двама свидетели, нито на един свидетел, и който не издържа критика от формална страна, че той е едно сериозно доказателство? И представете си в случая — а такива ще бъдат много — когато закононарушителя няма да бъде в състояние да обори съдържанието на този акт; нема никакъв свидетел, когато в табакерата на некой селянин акцизния стражар е отишъл и наимери тютюн, който нема да бъде палиросен. Сега употреблението, пущенето на тютюна без палиросит се запрещава от закона и контрабандата може да се хване много лесно. Един акцизен стражар съставя акт, че намерил в пояса на един селянин, в кутията му, 50 грама тютюн, който не е палиросен. Само по себе си това е нарушение на закона, но нема никакви сведения, човек не може с нищо да обори неверността на самия акт, и понеже акта не се оборва, по силата на новите наредби, съда ще може да сметне и ще сметне — защото даже нема указание в кой случаи съда трябва да вземе такъв акт за доказателство — че той е достатъчно доказателство за самото закононарушение и ще потвърди постановлението на акцизния началник. Тази наредба сама по себе си, малко и малка и дребна, е от големо значение. Аз сметам, че главно вие, които имате тенденция да дадете по-голяма свобода в същество на тютюна и да намалите всичките си мерки, които пречат на това производство и на неговата търговия, вие, казвам, най-малко трябва да приемете тая формалност, или не трябва да се съгласите, щото такива актове, които могат да бъдат съставени всекога от един недобросъвестен акцизен стражар, който има зъб на некой производител, който не му е дал искания рушвет, не трябва да се съгласите, казвам, да излагате главно селското население, тютюнопроизводителя на една голема опасност да бъде преследван от фискалната власт, която изобщо има тенденция да преследва и наказва, защото глобата дава приход и на самата хазна, и на самия съставител на акта. Г. министър на финансите в туй отношение трябва да остави старото нареддане: не трябва фиска в желанието си да преследва контрабандата, да отива до едно положение, което може да бъде равно на положението на бъдещето. Обаче сега, когато се премахва тютюна в пакети и палиросите съз задължителни за всички, аз сметам, че контрабандата може да бъде много редка и много трудна. Нема какво да търсим дали тютюнят е резан в некой хаван или е резан на процепа, или вън от фабриката. Стига да намерим тютюн, който не е в палироси, само по себе си то е достатъчно закононарушение и мяжно ще може да се контрабандира. Ако искате, единственствен контрабандата в страната е главно неупотребения тютюн, който не е работен в самите фабрики. Контрабандата в търговските складове е почти невъзможна. Те се намират под контрола на акцизната власт; там има входни и изходни книги, там има преносителни свидетелства. Също и контрабандата в самите тютюневи фабрики почти е невъзможна без съгласието на тютюневия контролор. Контрабандата даже и в износа на тютюна е почти невъзможна, особено сега, когато контрабандата за употреба на тютюна вън от фабриките е много трудна и когато то-

тина, който се изнася вън от България има по-голема цена, отколкото тютюна, който се употребява в самите фабрики. Днес в България за вътрешна консумация остава най-долнокачествения тютюн, а всички хубави тютюни се изнасят навън и се продават много по-скъпо. Никой производител в България нема да има интерес да вземе един килограм от своя хубав тютюн да го унищожи, да го пуши, когато той може да си купи от фабриката по-евтина тютюн, а за този килограм хубав тютюн ще получи по-голяма цена, когато ще го продаде. Та с тази дребна реформа, с въвеждането само на палироси като единствен начин на пушене на тютюн се премахва и възможността за широката едра контрабанда, която по-рано съществуваше. Мене ми се чини, че в такъв случай нямам защо да отиваме в друго направление да намаляваме формата и гаранциите за да се констатира истински факт и да създадем по-голем промързъл и по-силно оръжие в ръцете на фиска. Акцизните власти могат да преследват българските граждани, специално българските производители за такива и такива кефове и по такива и такива съображения и закона за тютюна да бъде като едно плашило за голема маса от българските производители.

Г. г. народни представители! Това беша забележките ми, които имах да направя относително разните отдели, които зачекват и регулират настоящия законопроект. Аз ще кажа в края, че новия законопроект за тютюна не създадва некои нови форми нито във фабрикацията, нито в търговията, нито възприема някаква друга фискална система за добиване приходи от тютюна или пък за преследване некаква контрабанда. Той стои върху основата на стария закон за тютюна, той го прави малко по-плътен, той корелира некои други негови несхождности. Обаче, че се отнася да отиваме към свобода в това тютюнево производство, което според мене, е по-важно като производство за нашето земеделие и за българското стопанство, отколкото като фискална мерка за постъпване на данъци, аз не виждам голема свобода, нито пък възприемане на некои други системи, които да улеснява сеенето, производството и търговията на тютюна, като запазва интересите на самия фисък. И аз бих жертвувал до известна степен интересите на хазната; нека тя получи по-малко данък и бандерол, но нека съществува за засилване на това производство и за неговото по-добро търгуване, за повдигане изобщо на цената отрасъл на тютюневото производство, фабрикация и търговия като едно от големите пера в последните години на нашия търговски баланс, главно за нашия износ. Тук се констатира, че износа на тютюна в последните години надминава износа на зърнените храни, и може-би за дълго време, докато ние не почувствувараме силно конкурентията на Гърция и Турция, това износно перо на тютюн ще бъде най-големото в българския износ на земеделски произведения. И вие трябва да имате стремеж да можем да се отърсим от всички премахнати фискални мерки, които целят само да гарантират постъпленията на хазната, и да дадете по-добър разум в производството, да дадете по-голяма свобода в това производство.

Ще кажа неколко думи относително търговията и фабрикацията на тютюна, а именно, в чий ръце трябва да бъде и можем ли ние да изменим днес или утре, в най-скоро време, начина на търгуването и да дадем целата износна търговия на тютюна в ръцете на държавата или в ръцете на кооперации. Аз нямам да се съглася с мнението на г. Сакарова, че е дошло време, когато държавата може да тури ръка на търговията и фабрикацията на тютюна и че, ако държавата тури ръка на нея и вземе в ръцете си износната търговия и фабрикуването на тютюна, ще бъде по-добре и за България, и за самите производители.

В. Власковски (в): Ще дойде такова време.

П. Паскалев (д): Аз не знам дали такова време ще дойде. Примерите, които имаме другаде, ако искате и примерите в туй отношение в Русия, не съм насърчителни; примерите, които имаме в България, даже с държавен социализъм и с държавно стопанство също не съм насърчителни.

В. Власковски (е): С Янковия социализъм — нали?

П. Паскалев (д): Даже и с вашия. Държавата за дълго време няма да бъде годна да приеме в свои ръце износната търговия на тютюна. Големото и важно за нашето

стопанство доходно перо, то е търговията със сировия тютюн, а не толкова с фабрикацията на тютюна за вътрешна консумация. За вътрешна консумация ние имаме от 3—4 милиона килограма тютюн и за нея се продава почти най-доброто тютюн; при това печалбите за фабрикантите на тютюна не съзгаждат защото търговията е ограничена и определена. Големите печалби — това съзгава търговията със сировия тютюн. Износа достига до 20—25 милиона килограма — може и да се увеличи — и там е именно големата разлика в цената, която добива производителят, и в цената, която добива търговецът, като продава този тютюн на вътрешния пазар. Може ли именно тази търговия на износ днес-заднес да мине в ръцете на държавата? Аз сметам, че не. И особено се чудя на г. Сакарова, как може да настоява това да стане в една буржоазна държава. Ако беше тук един Ленин, един Троцки, никога няма да поддържат, че днес-заднес в една буржоазна България, в една буржоазна държава трябва да има монопол на търговията и треба тя да стане този капиталист, какъв сега по сметат в Русия. Четете и това, когото говори вашият Бухарин. Той напира, че в една социалистическа държава, в една държава, където работничеството управлява, в една пролетарска държава това може да се поддържа, защото тяхвото ще вземе държавния социализъм в случая, или държавата, когато ще стане експортър или предприемач, ще отива за работническата държава; но печалбите, които ще добие буржоазната държава, ако стане тя капиталист и търговецът, ще отиват пак за буржоазната държава, . . .

В. Мулетаров (к): Хайде, дайте го за нея.

П. Паскалев (д): . . . а нема да отива за работническата класа. И, ако искате, главно буржоазните класи, които сметате, че управляват тази държава, ще използват тези печалби от тази държава.

Т. Буров (к): Значи, нема какво да загубите тогава като класа.

П. Паскалев (д): Ние нема да загубим, но ще загуби тютюневия производител. Сигурни ли сте вие, че когато държавата ще бъде единствения купувач, тя нема да стане сметкадая като всеки друг търговецъ и със своята търговия ще иска да гони само фискални цели? Сигурни ли сте вие, че тя, за да добие по-големи печалби, нема да купува тютюна по-евтино, при липсата на конкуренция, отколкото сега го купуват разните фирми български и европейски, които вършат покупки и си правят конкуренция? Една държава, която ще иска да спечели, нема да остави търговеца да вземе тази печалба, а ще я вземе самата тя. Държавата ще даде 50 л. на един производител на тютюн и ще иска да го продаде 100 л., ако върви толкото, и разликата от 50 л. ще иска да я спечели за себе си, и пак да я даде на господствующата буржоазна класа. Нема смисъл, нема резон, да поддържате държавния социализъм при една буржоазна държава. Сигурни ли сте вие, че когато държавата вземе тютюневите фабрики в ръцете си като фабриканти, ако това е възможно, ще бъде по-добра, отколкото частния фабрикант сега засега, и работниците, за които вие плачете, в тези държавни тютюневи фабрики ще бъдат по-добре платени, отколкото работниците в една частна фабрика? Ами вземете нашата мина „Перник“, вземете нашите железници, вземете нашата Държавна печатница — те са държавни стопанства, но при днешната буржоазна държава, според вашето гледане, работниците и чиновниците в тези държавни предприятия не съзгаждат добре платени; даже съзгават третирани, отколкото в много частни фабрики. В много частни фабрики работниците получават много по-добри заплати, отколкото работниците в Държавната печатница и в мина „Перник“, защото и държавата, като капиталист днес и с капиталистически разбирания става спекулант, и тя става експлоататор. Та, г. г., народни представители и г. г. комунисти, нема защо да бъдем толкова неискренни спремо на си и да искаем да поддържаме още отсега държавата да стане търговец експортър на тютюн или пак фабриканти. Аз се съмнявам, дали печалбите ще отидат за българския тютюнопроизводител, ако буржоазната държава вземе в ръцете си тази търговия. Това, което поддържате в дадения случай, още не е социализъм, нито е комунизъм. Аз сметам, че другата форма, именно кооперативната форма на износа или на търговията на тютюна е една форма много по-

правилна, която и нашата партия е поддържала и ще поддържа. Защото за мене ще важи, дали държавата ще има това или търговецът; за мене е важно едно: благата, които се създават от земеделското производство, на тютюна в случая, или на пашкулите, да отидат пак в обществото, и специално да отидат у самите производители, а не да отидат в джоба на държавата, която да може да ги разходва тъй, както обича, когато е буржоазна, и така да бъде мащеха по отношение на частния производител. При кооперативното търгуване и кооперативното фабрикуване всички печалби, които днес отиват у търговците, у разните посредници, ще останат у самите производители на тютюна. Тя е, според мене, една форма много по-правилна, особено при съществуването на частната собственост в земеделското производство, отколкото държавният социализъм или държавното стопанство в една буржоазна държава. И този път, по който вече тръгват известни тютюно-производители в известни райони, именно коопериранието, създаването на кооперативни складове, на кооперативни фабрики, стремежа да могат своя тютюн от полетата да го складират и да го изнесат даже в Европа, подпомогнати от Земеделската банка, е един път много по-правилен, който и ние ще поддържаме и който трябва да се поддържа и насърчава от всички. Затуй аз в отдела за производството посочих мерките, които би требовало да вземат министър на финансите и министър на земеделието, за да може да се насърчи създаването на новече тютюневи кооперации и в по-скоро време да видим търговията и износа на тютюна преминали в ръцете на българските кооперации и на бъдещия български съюз на тютюнопроизводителните кооперации. Според съденията, които аз имам и които добих от Земеделската банка, виждам, че при много грешки, които съзгават кооперациите при техното създаване, тези тютюневи кооперации в некои райони действуват доста успешно. Напоследък няколко кооперации — Станимашката, Хасковската и други — съзгават доста добри сортове тютюн.

Министър д-р Р. Даскалов: Но не тий приказвахте за тия кооперации по-рано.

П. Паскалев (д): Г. Даскалов! Всекога така съм приказвал.

Н. Кюсов (з): Той е станал цел земеделец!

П. Паскалев (д): Ние сме били едни от първите кооператори и в редовете на нашата партия ще немериме един от най-старите кооператори. И ние, като партия, в нашето минало сме допринесли най-много чрез законодателни мерки за насърчение на нашето кооперативно дело.

Председателствуващ К. Малев: Завършете!

П. Паскалев (д): Сега. — Аз не мога да разбера една демократическа партия, една демокрация, без да бъде тя защитник на кооперациите.

И. Гетов (з): Само на книга.

П. Паскалев (д): Когато ние поддържаме частната собственост и особено средната и дребната собственост и в земеделското стопанство, и в производството, аз не мога да видя по какъв друг начин икономически слабия ще може да вирее и да съществува, освен чрез кооперации. Истинският демократ трябва да бъде и най-добрия кооператор и ние не сме представали да бъдем такива кооператори. Вие сами знаете кооператорите в нашите редове, които и сега продължават да действуват. Ние понекога сме критикували вашите кооперации, защото те съзгават отклонявания от чистия път на кооператизма. Например, критикуваме и ще продължаваме да критикуваме синдикати, защото те не съзгават ефекта на кооперации, да задоволяват нуждите на кооператорите, нито съзгават производителни кооперации, а некъде съзгават един вид акционерни дружества.

Министър П. Янев: Къде напр.? Защо приказвате тия, която не са работници? Най-старият кооператор? Приказвате като кооператор!

П. Паскалев (д): Ние говорим за вашите кооперации и синдикати, защото съзгават ефекта на кооперации. Там е въпроса.

Министър П. Янев: Къде кооперациите съж акционерни дружества? Я гледайте какви групости приказва!

П. Паскалев (д): И днес известни земеделски синдикати може да се обхврат на чисто търговски предприятия, защото те спекулират само с купуването на стоки, които пропродават не само на кооператори, но и на широката маса хора и правят своите печалби. Но що се отнася до производителните кооперации, до всички тютюнопроизводителни кооперации, които съждадени на чисто кооперативни начали и които се състоят само от членове, кооператори тютюнопроизводителни, събират тютюна само на тютюнопроизводителите и го продават направо в Европа, безспорно ние сме поддържали всекога този тип кооперации и сега го поддържаме. Но, разбира се, аз нема да поддържам една кооперация, която ще добие правото да купува тютюна и на хора, които не съж кооператори, и която ще се обхврат на един обикновен търговец и ще бъде спекулант по отношение на този, на когото купува тютюна, и по тяхъв начин ще го дадем привилегия да спекулира, да печели и да дели печалбите между неколко души, които може да бъдат депутати. Та монте изучвания в това отношение от практиката съж, че тютюновите кооперации съж чисти кооперации, върват добре и ние не можем да не ги насърчаваме и да не ги поддържаме.

Г. г. народни представители! Недайте смета, че ако в нашите редове е имало този или онзи голем търговец на тютюн, то те съж влияли върху партията или че ние сме длъжни да ли защищаваме, или че сме възприели да защищаваме техните интереси. Партията си остава так на своето гледище. Ние не се интересуваме доколко кооперативната форма на търговията и на фабрикацията може да замести и да конкурира с другата търговия — търговията в частните ръце. И понеже тютюнопроизводство и тютюневата търговия имат в себе си едно деликатно естество, ние трябва да се стремим да изкараем добър тип тютюн, който да получава добра цена в Европа и да не компрометира нашия тютюн. И понеже има една ръчна манипулация, сортирането на тютюна, епизирапето на тютюна, явява се важния въпрос: в състояние ли съж нашите кооперации да изпълнят тази манипулация добросъвестно? От съведените, които имаме от Българската земеделска банка за нашите кооперации до сега, излиза, че те съж в състояние да се справят с тая мяркотия и съж изкарали добра стока на европейския пазар. Научавам се, че кооперациите съж продали тютюн направо на австро-унгарската ръка, на маджарската ръка и че техният тютюн се ценя като доброкачествен. Ако тая кооперативна форма може да се справи и да замести търговеца, ние като демократи не можем, освен да разкощескаем и да я поддържаме. Но ние не можем да поддържаме другата форма, като изхождаме само от некакви принципи, без да държим сметка за действителността — държавата, да кажем, да вземе като монопол търговията с тютюна и като си е лош спонсор на компрометирана, ако искаете, самата търговия и самата фабрикация, и в желанието си да създаде средства за фиска, да отнеме печалбите, които трябва да отиват само в ръцете на тютюнопроизводителите.

Тези беха неколкото бележки, които имах да направя по законопроекта за тютюна.

Председателствуващ К. Малев: Има думата народни представители г. Петър Карагодоров.

П. Карагодоров (р): (От трибуналата) Г. г. народни представители! Верно е, че законопроекта, който е сложен на разглеждане, понеже засега един важен клон от народното стопанство, е изваждено важен законопроект. Това личи не само от литературата по въпроса, но и от големите дебати, които станаха около него във финансовата комисия.

Две идеи главно се очертават, когато се говори за закон, който да регулира сейндбата на тютюна, т. е. производството от една страна и фабрикацията и износа от друга.

Едините, които изхождат главно от фискални съображения, считат, че фабрикацията и сейндбата трябва да бъдат подложени на един по-строг режим, че контролът око на властта трябва да бди по-енергично. Смета се, г. г. народни представители, че тогава, когато една държава, по една или други причини, е изваждено много задължения, когато доходът от бандерола е около 300 милиона лева, евентуално може да отиде и към 400 милиона лева, счита се, че фискалният интерес не може да бъде

пренебрегнат и, следователно, трябва всичките етапи, през които минава производството и фабрикацията на тая култура, да се намират под един строг контрол. Аз съм бил един от тези, които винаги съж поддържали, че това до ходно за хазната перо не може да се пренебрегне и, следователно, режима на абсолютна свобода или на слободния при производството на тютюна не може да бъде одобрен.

От друга страна се твърди — безспорно, и последното твърдение има основателни мотиви — че понеже в последните години цената на тютюновото производство е изваждено голема и понеже в нашия търговски и менов баланс износа на тютюна заема изваждено важно място — от данните, които се приведоха и които могат да се допълнят, се вижда, че неколко житни култури взети наедно, в нова количество, в което се изнасят, днес-заднес струват на международния пазар много по-малко, отколкото тютюна — то треба да дадем една относителна, ако не пълна, свобода при производството, за да сеем колкото е възможно по-голяма площ и да можем да изнасяме по-голямо количество тютюн в странство. Аз оставям настрана страничните съображения, които могат да играят значителна роля при поддържането на последното гледище.

Има хора, които съж искрено убедени, това е безспорно, че големата част от фискалните агенти, поради това, че не съж били подбрани добре днес или когато ли да било, поради това, че можна могат да се въздржат от онези големи изкушения, на които съж подложени в процеса на самата работа, тези фискални агенти в подхъдзванията си изважрват некрасиви дела и упражняват много лош тормоз върху производителите. Това е до известна степен право.

Оставям също настрана съображението, което изхожда от некои среди, които се занимават главно с сейндбата на тютюн, че при по-голяма свобода, при по-малък контрол може, безспорно, повечко нещо да мине необложено, да не плати своя данък на хазната. Аз изтъквам, че две главни идеи съж се борили във финансова комисия и от известно време в литературата в нашата страна и в края на крайцата, струва ми се, законо проекта на финансия министър се е постарат да ги хармонизира: първи известни концесии на единото гледище и се мъчи до известна степен да защити и интересите на фиска. От тази гледна точка законопроекта не може да бъде атакуван.

Г. г. народни представители, облекчението на производителя, които прави финансия министър, разширени от финансова комисия, днес-заднес не съж малко. Аз мога само да ви изтъкна некои важни положения, които досега стоеха в съществуващия закон за тютюна, за да видите, че действително се дава една не само относителна, но се дава една голема свобода в бъдеще при засеването на тютюна. Напр. наказанията за тези, които съж контрабандират тютюн, беха по-рано две и четири години запрещение — сега стават една и три години запрещение. Иска се да се каже, значи, че човек може да попадне в грешка, може волно и неволно да изважри престъпление, може да му бъде съставен акт съважрено незаконно и да бъде уличен без основание в контрабанда и, следователно, фиска трябва да бъде малко по-снисходителен, като се изхожда от гледна точка интересите на тия, които ще се, и от гледна точка интересите на българското стопанство — да се засее колкото е възможно по-голяма площ с тютюн.

По-нататък — контрол. Премахва се оня интензивен контрол — според некои съважрено неуместен, според други съважрено нужен — от оня временен персонал, които се занимаваше в даден сезон, по време берибодата на тютюна, да бди колкото е възможно повечко да се не контрабандира. Следователно, върши си едно облекчение.

И. Гетов (з): Те ядеха само кокошки.

П. Карагодоров (р): Моля, не ме прекъсвайте. Аз не искам да споря, аз само констатирам едно положение. Ако искате да Ви отговоря, ще Ви кажа, че не е верно, какво всичките фискални органи, които беха напомняни навремето с тая деликатна мисия, да упражняват фискален контрол върху сейндбата на тютюна, съж се занимавали само с изнудване на населението. Трябва, г. г. народни представители, да допуснем, че фиска в миналото и не до-отдавна, е вербувал тази категория държавни служещи само от деморализирани и паднали хора, за да може да

възприемем апострофа, който г. Гетов направи преди малко.

И. Гетов (3): Същата контрола е и на общинския съвет.

П. Караподоров (р): Но, г. г. народни представители, аз твърдя, че съставителя на настоящия законопроект, като се е движил по тази линия, да облекчи сейдбата, производството на тютюна, той е премахнал първоначално този персонал, той е премахнал съжаршено и изпращането на низи от Финансовото министерство. То е съжаршено отделен въпрос, дали с това се ограничаваше контрабандата или не и дали и при стария режим не ставаха известни злоупотребления. Аз искам да кажа все пак, че това, което горе долу служеше като една пречка за премахване на злоупотребленията, със закона за тютюна се премахна; аз не го защищавам. В тази серия на мисли аз изтъквам също, че проверката на листите в низите, преди те да се преброят колко съх, също липсва сега. Най-после допуска се, щото в комисии, които участват при тегленето на тютюна, вместо финансовият агент, или представителя на финансова власт, да взема участие и местният учител. От гледна точка на ефикасния контрол мене ми се струва, г. г. народни представители, че това е една смела крачка напред — не загива защото бих се усъмнил изобщо в морала на всеки един учител, който попадне в тази комисия, но защото бих желал да присъствува представител на фискалната власт, концентрирана в едно единствено лице, в този важен момент, когато става тегленето. Не се обръща също внимание на проскубаниите низи. По-рано, вие знаете, ако низите беха проскубани или липсваха листа до един процент, който беше определен, тези низи не се вземаха под внимание, вземаше се наново номуне, изобщо производителя подлежеше на наказание. Всичко това, като се изхожда от широки съображения, да се даде широка свобода на производителя на тютюн, да засее колкото се може по-големо пространство в нашата държава, е премахнато. Значи становището, че производителя на тютюн трябва да бъде оставен сравнително свободен, е надделено. Дали това ще се отрази благотворно върху производството, тепървa ще видим. Във вски случаи, г. г. народни представители, аз сметам, че от това фиска ще загуби. В това няма абсолютно никакво съмнение, още повече когато, като се прие пакетната система, се остави едно големо облекчение, за така нареченото пушене с лули.

Г. г. народни представители! Нема никакво съмнение, че всеки, който произвежда, консумира и консумира въпреки нормите и таксите, които установява известен закон. Но един път възприет този принцип, аз считам, че той неминуемо ще се разширява все повече и повече и ще даде възможност да се злоупотребява със законата за тютюна, колкото и добри пожелания да съ имали тези, които възложиха положението, които аз преди малко изтъкнах.

Това е изобщо по новите принципи или новите положения, които новия законопроект възприе.

По-важни съх, г. г. народни представители, останалите въпроси, които възбуджа този законопроект, именно: трябва ли преди всичко да се пристъпи към ограничаване на едро засеването на площадта с тютюн. Вчера тук се изтъкна една идея от един от господата, които говориха по този въпрос, и се каза, че в Северна-България напр., където земята не толкова благоприятства за добри култури тютюн, нема защо да има в закона тази привилегия не, ами това право да бъде засевана с тютюн. Сметам, че така еп gros не бива да се разрешава този въпрос. Аз сам съм бил един от онези, които не един път сме поддържали тук от това място, че не може навсякъде безразборно, там, където не става доброкачествен тютюн, да се позволява да се се тъжъ, защото с това не само се създават разсадници, шийниери на контрабанда, ами същевременно се създават низши асортименти тютюн, които извънредно много допринасят за понижаване качеството на тютюна, който отива в странство. И затова време е, ако не може изцело, веднага да се запре на половина или дори даже на цела Северна-България, като се изхожда от добри побуждения, да се се тютюн, време е, казвам, наистина Министерството на земеделието да се занимава с един кадастър в това отношение и да се ликвидира един завинаги с този въпрос. Ние не можем, безспорно, и не-маме право да забраним на онези производители, които вследствие на маса конюнктурни условия, освен на настъпили от време на войната, и които създават в Северна-

България кръгло 8 милиона килограма тютюн на годината, не можем, казвам, да им кажем веднага вето, а трябва да тръгнем из необходимия път, ако искаме по-доброкачествен тютюн и ако искаме същевременно да създадем от тая култура нещо по-добро и от този доход елемент по-трайен в нашето стопанство. Не трябва, г. г. народни представители, да си правим големи илюзии. Верно е, че от 5 милиона килограма тютюн през 1912 г. днес-заднес произвеждаме минимум 18—20 до 29 милиона килограма, както е било в 1920 г., не трябва, обаче, като ни се изтъкват данни, било официални статистически сведения, било частни наблюдения, че днес средно се произвеждат минимум 25 милиона килограма тютюн ежегодно и че днес цената на тютюна се възкачува на 1½ милиарда, да живеем с илюзията, че това ще бъде вечно. Никой не знае, безспорно, докога ще продължат тези изключителни условия на европейския пазар, който погълща и низши качества тютюн; никой не знае дали другите държави, които в миналите години съ вземали участие в европейския пазар, нема да се явят так там същия си щок, същия си капацитет. Верно е, че консумацията се е повишила, че тези войни засилиха този пазар, пръвично у всичките народи, но верно е същевременно, че има и нещо изключително, нещо, което, така да се каже, не може да се измерва с период години, но което се дълбавя и което в края на крайцата нема да бъде същото след 10—15 години. Щом това е така, не трябва българската хазна, българското стопанство да се гради на случаини фактори, а трябва предварително да взема мерки за подобрене качеството на своя тютюн, ако иска да се яви с добра цена в злато, с добро дирене на търговска стока, с елмаз, ако мога така да се изразя, който всекога и при всички условия ще намери своя пазар и консумация. И като изхождам от тая гледна точка, аз твърдя: настъпил е момент, било вследствие тези обмени на мисли, които стават от страна на Финансовото министерство, заедно с Министерството на земеделието, било вследствие добре разбрани интреси на фиска, било вследствие и на нашето стопанство, да се пристъпи към постепенното ограничаване районите, в които се се тютюн в нашата страна, като малко-помалко на тези места, които могат да дадат прекрасна ражница, прекрасно цветко, прекрасни житни култури, които никога не могат да дадат тези хубави качества тютюни или средни качества, запрети сеянето на тютюн, за да свикнат хората там, както и в миналото, да сеят не само това, което се дъри днес, но ще се дъри и в бъдеще.

Г. г. народни представители! Нема защо да разглеждам тютюна като стопански фактор, защото на всеки от вас е познат, всички знаете какво простиране намери неговата сейдба в последните години, всички знаете неговото икономическо значение за отделното домакинство и за целата държава. Всеки от нас, който борави с обществени въпроси, съвсема, начело с министра на финансите, какъв огромен ресурс е той за хазната и главно като изхождаме от неговото могъщо икономическо значение. Ние с всичката сериозност в надлежните комисии сме изтъкнали това, което казах преди малко — да не се заблудяваме от изключителните конюнктурни временни условия, да не сметаме, че Европа всекога ще гълта всичко това, което ѝ поднасят, да не забравяме, че голема част от най-добрите асортименти тютюни, изчезнаха от нашата търговия, че преди 2—3 години беше възможно тази голема маса хубави тютюни, които идваха от Ксантийско, да се примистват изпращат, и съобразяло с това отсега още да насочваме нашата стопанска политика в това отношение и да кажем: тютюна да бъде колкото е възможно по-добър, и това, което ще изгубим в тонация, ще го спечелим в качеството, ще го спечелим в цената, която ще получим.

Аз искам да се спра на тютюна като политически фактор. Вчера един от господата, които говориха от това място, изтъкна, и до известна степен с основание, че доходит от тютюна служи на известни слоеве, служи на известни личности, не искам да кажа на известна класа, защото за мене в случая, г. г. народни представители, въпроса за корумпирането на българските нрави, за корумпирането на българското общество, за поддържането на един реакционен печат в малко по-широк . . .

Министър д-р Р. Даскалов: Много верно.

П. Караподоров (р): Моля Ви се, г. Даскалов. Ако говорим за работи верни и неверни, аз отдавае не Ви прекъснах за много работи, които изнесохте, щех да кажа,

че не беха толкоз верни. По други политически въпроси, не един път сме се разправяли и не искам сега да навлизам в тази сфера.

В. Мулетаров (к): В. „Слово“ не е тютюнджийски!

П. Караподоров (р): По този именно въпрос, който е в свръзка с другия голем въпрос, бих казал даже централизиран въпрос, когато се обсъжда проблемата за тютюна . . .

В. Мулетаров (к): И в. „Епоха“ е малко тютюнджийски вестникъ — Франко-американска-българска банка.

П. Караподоров (р): Моля Ви се, г. Мулетаров. — Във всеки слутчай тезата беше поставена така, както аз я разъяснявах и както я потвърди г. министър на външните работи. Корупцията, ако точнем да я обсъждаме изцело, ако точнем да дадим всичките елементи, които обвръщат тая дума, ако точнем да дадим откъде идне тя, как се насядва и чрез кого, ние можем първо да се спрем на лошата държавна власт. Това е един голем въпрос, който стои вън от сферата на държавните интереси. Защото това, което ще се корумпира с една негодна фискална администрация, това ще се корумпира с такива постайни фондове, ако с такива разполагаме и искаме с тех да не си слуксим за истинските интереси на отечеството, това, което ще се корумпира с каквато и да е шеклерация, която излиза от устата на представители, г. г. народни представители, това е много по-странино, с това се молебствуват душите много по-бързо и много по-чародайдо, то се знае, всичко това по размери е много по-голямо, отколкото корумпиранието на българското общество чрез един печат, ако приемем да си, че той се поддържа от един клас, от едно съсловие, от една група, която взема своите доходи главно от тютюна.

Д-р Н. Максимов (к): Така е, така е!

П. Караподоров (р): Аз ще се спра на това. И право е, че има печат в България — това не може да се оспори — но печат, които взема своите ресурси предимно от тежки финансови сили, без значение откъде те върбуват своите капитали, без значение откъде те вземат своите доходи, и части от тех — натрупани във форма на капитали — определят за една такава преса. Нема никакво съмнение, г-да от левицата, че ние енергично се борим против един такъв независим национален печат, който има за цел постигането на една задача, с която ние не сме съгласни; нема никакво съмнение, че длъжност на всекига е да поричава и същевременно да се стреми да отнема тези колосални, грамадни богатства, части от които отиват за поддържане на този печат.

В. Власковски (к): Ще се сърди блоковия комитет.

В. Мулетаров (к): Той е малко опозиция на блока.

П. Караподоров (р): Обаче, когато се говори за корупция и за поддържка на известни органи — не говоря за в. „Слово“ или за този или онзи вестник — ако вземем да изследваме,ще видим, че е имало органи, които са бил в служба на българското правителство.

Министър д-р Р. Даскалов: Кои са тези вестници?

В. Власковски (к): В. „Утро“ и в. „Дневник“ всеки път.

П. Караподоров (р): Г. г. народни представители! Когато се говори по този въпрос, аз сметам, че трябва да се направят известни разграничавания, и аз имам смелостта да кажа, макар и да влеза в конфликт с господата, които говориха снощи: не сметам, че всеки писател, всеки академик, всеки общественик, всеки човек в България, с малко или големо обществено положение, който е написал некоя статия по тютюневата култура, който е правил известен анализ върху тютюневата култура, който е услужил като анкетор, не го сметам, казвам, за корумпирани, не го сметам за подкупен. В това отношение трябва да се направи едно разграничаване дотолкото един печатен орган черпи своите източници от подобни едини ресурси, с които иска да преследва некрасиви дела в национална държава — заслужава осъждане — дотолкото, доколкото един човек даде резултатите от своите академически изследвания като химик, физик или агроном, дотолкото той прави една анкета за междуна-

родния пазар на тая или оная култура, даже на тютюна, било че ги печата в едно академическо списание, било че ги печата в некой вестник.

В. Власковски (к): Разбиваш отворени врата!

П. Караподоров (р): Снощи се каза, че маса професори са се просто продали.

В. Мулетаров (к): Това е много вефно — всички на в. „Слово“.

П. Караподоров (р): Г. Мулетаров! Много смело е да се каже това.

В. Мулетаров (к): Вземете обявленията на третата и четвъртата страница.

П. Караподоров (р): Аз считам, че един юрисконсул, че един писател в тази област, затова защото е получил хонорар за една статия или за един съвет, не може абсолютно да се смета, че е продаден орган на известна идея, лоша или добра.

Д-р Н. Максимов (к): Отказвате ли, че в. „Слово“ преследва известна политика? Там е въпросът.

П. Караподоров (р): Г. г. народни представители! Има две разбираания по отношение тютюневата култура: едините твърдят свободна търговия, свободна фабрикация, другите твърдят монополизиране на износа, монополизиране на фабрикацията. Това е един изваждано въпрос от политическата и от стопанската гледна точка. И аз бих казал, че мене ме смущават не толкова политическите цели, които преследва известен печатен орган, не толкова политическите задачи, които си поставя известно течение, финансирано от доходи, които идват предименно от тютюна, но това толемо социално различие, което се създава вследствие наистина бързото натрупване на доходи и капитали като резултат от конюнктуриране печалби или монополизирано използване на известни продукти, на известни артикули, които дава пазара земя. Това требава да го признаям — така е. Всеки от вас, който се е интересувал от известни богатства, натрупани в една фантастична форма в последно време, освен от 1916, 1917, 1918 г., бих казал 1920, 1921, 1922 г., макар последните години да не дадоха тази златна манина, които се получи в първите години, трябва да признае, че културата на тютюна, благодарение на неизвестността на производителя, който не проумеваш пазарните ценни, благодарение на реди други още условия, които създават възможност да анализират тютюневата култура създаде едно положение на отделни лица, които от социална гледна точка, от гледна точка на възможното спроведдане разпределение на доходите, които са резултат от нашата земеделска култура за претърпяване, ако мога така да се изразя, на тези големи социални и класови противоречия, не може, безспорно, всичко това да бъде поддържано и поддържано. Всеки от вас знае примери за издигнати финансови князе, ако не за 24 часа — защото, може-би, имал по-такъв си от тютюневата фабрикация — то поне за неколко години, които князе главно поради тези изключителни условия можаха да инкаршират и използват последните години.

С. Златев (з): Вашия блок.

П. Караподоров (р): Моля, оставете блока на страна!

А. Янев (з): Нема го тук.

П. Караподоров (р): Не ме принуждавайте да кажа думи, които не бих искал да кажа. Аз говоря като човек, който иска да вземе отношение като народен представител по известен въпрос. Не ме интересува блокът или какво иска да, какъвто е мнението има X, Y и то този въпрос, защото преди всичко блокът, ако е създаден като една вътрешна сила, като една организация, не е създаден за комисии срещу X, Y, не е създаден да има едно мнение установено, замръзнало, ясно и твърдо изобщо по тези фискални въпроси; може един да мисли така, друг иначе; може да има в блока хора, които са живели и съз-

дали богатства с тютюневата култура — това не ме интересува.

В. Мулетаров (к): Ама до тех седиш ли на съвещание!

П. Караподоров (р): Какви съвещания? — Но, г. г. народни представители, когато говорим изобщо за тютюневата култура, не можем да не вземем едно определено становище по този въпрос. И аз сметам главно от политическо-социална гледна точка — говоря за партията, в която сам аз — всекога да говоря съвършено самостоятелно. Критикувайте хората, които могат да направят това, но го не вършат.

Н. Кийосев (з): Ние правим и ще го направим.

В. Мулетаров (к): Ние затуй казваме, че блока с представителството е в блок по този въпрос.

П. Караподоров (р): Г. г. народни представители! Казах, че въпросът е сложен не само от финансова, а и от обществена гледна точка — да има ли монопол на тютюна или не. Аз не сам от онези, които живеят с такива големи надежди за финансови резултати от монопола на тютюна, ако той се въведе веднага. Аз не сметам, че разликата между току-щата стойност, да кажем 20—30—50 л., и продажната стойност, 70—80—100 л. — разбира се, диференциите са много големи — че тази разлика, която може да бъде стотини и стотини милиона лева, ще може веднага да мине в ръжете на хазната. Докато се уреди един институт, докато се затвърди, докато почне правилно да действува, естествено е, има да се издигнат изваждено много пречки и тези пречки в някой случай при нашите политически нрави — защо да го крием, трябва да бъдем обективни — съзиждане на монопол, Консорциума. Вие по-хубаво от мене го знаете. Ние един път г. министъра на външните работи опостроихме един от онези, които говориха тук: „да, вие защищавате кооперативното дело, поддържате закона за кооперациите, но тогава когато ние създадохме една кооперация във форма на монопол за износ на житни производствения, вие направихте всичко от ваша страна, за да го пропашите“. Преди още опозицията да беше видяла глас на протест срещу Консорциума, преди още да беше направена известна постановка в Парламента, в плenума или в разните комисии, вие знаете, че Консорциумът, който се създаде за износ на житни артикули, в много отношения не успе, и собствено не успе не последствие тисканите или интригите на тогова или оногова, а поради несърдността, поради неумението, в някои моменти поради присъствието на лична корист. Затуй казвам, не само от тези, които считат, когато се каже монопол на тютюна, че реализираме веднага колосални финансови и спомански резултати, заяви това, защо за да можете да манипулирате правилно — в този случай се иска да манипулирате идеално — с един талант целикаптен артикул, каквато е тютюна, трябва да имате не само подгответи хора, добър администратор и център отгоре, който да умеет правилно да го организира, но почитни люде, които да се поставят в средата на подобна организация. Все пак, г. г. народни представители, аз сметам, че ако изобщо не можете да се каже, че монопола на тютюна ще донесе на г. Турлакова 200—300—500 милиона — аз сам изказах вече много отдавна подобно мнение тук — че, както не можете да ни осаждате особено вие, че не сме се застъпвали за монополизирането износа на известни артикули от нашата страна и че не само не сме се застъпвали за монополизирането им, че не сме участвали в изработването на законопроекта за монополизирането на житните храни, не можете да ни осаждате сега, че не заставаме на едно становище, коечто от гледна точка на финансова, от гледна точка на обществото, от гледна точка на онези странини интереси и противоречия в това общество, може да се приеме и е наложително да се приеме.

Г. г. народни представители! Ето един въпрос, който се повдига в свръзка с това, а той е — ще може ли при една монополистична организация на износа не само да осъществим тези големи приходи, които некои си мечтаят, че ще паднат веднага, но същевременно ще можем ли да задоволим и онези съсловия, онези обществени елементи, които намират препитанието си, занятието си искаждат в тютюневата индустрия, в тютюневата култура?

Н. Георгиев (з): Г. Тодоров! Вие нали тогава станахте радикали, когато се отцепихте по въпроса за монопола с покойния Петко Каравелов?

П. Караподоров (р): Това е съвършено отделен въпрос, г. Георгиев. Понеже ме прекъсвате, аз трябва да се отклоня. Тогава аз не бях възрастен човек: това е било преди 20 и неколко години; но аз горе-долу съм изучвал този въпрос и знам, че Радикалната партия се създаде почти в този момент, когато беше сложен ща разглеждане тук в плenума на Народното събрание монопола на тютюна. Не против монопола като монопол, но против залагането му за безгранична експлоатация от страна на чуждия банков консорциум съвместните изжрите хора на Радикалната партия. Монопола само може да бъде идея и никой не е против нея; но монопола на тютюна като практическо приложение, ако бъдеше осъществен оня проект, можеше да банкротира. Следователно, не против монопола на теория и практика съвместавали старите дейци на Радикалната партия, ами те, защастие на България, не позволиха и не допуснаха да се монополизира тютюневата култура, която тогава беше без споманско значение и немаше абсолютно никаква финансова стойност, и в същото време да се даде на безгранична експлоатация от един чужд консорциум.

Н. Георгиев (з): Добре че има дневници да видим какво сте приказвали!

П. Караподоров (р): Г. Неделчо Георгиев! Недейте ме прекъсва по този въпрос — знай го много добре — защото ме е интересувала историята на нашата емисионна заемна финансова политика и нема защо тук да застъпвам едно гледище, което не е верно и съвършено не засега лично мене, както и тия, които създадоха Радикалната партия. Ако аз тогава бех народен представител, не щеш да приема монопола на тютюна, и то по други съображения, които нема да излагам, защото не искам да занимавам финансия министър с една болатела. Тогава се е произвеждало 2—5 милиона килограма тютюн; в 1912 г. е било произведено 5 милиона килограма тютюн, и какво е струвал той? Ако се изнесе същата цена, немаше да даде повече от 500—600—700 хиляди лева. Вземете публикациите на Централната статистика и ще видите, че прихода на целото българско становище в това време от износа на тютюн е бил 6—700 хиляди, максимум 1 милион лева. За 1 милион лева не бих съзвал и г. Турлаков — той нема да направи това — и нито който и да е финанс министър тогава, въпреки че по онущи време бюджета ни беше 100 милиона лева, да си създаде една такова големо главоболие — да монополизира производството на тютюна. Но днес, когато ние имаме 25 милиона, а некога и 30 милиона килограма тютюн, когато 20—25 милиона килограма отиват на чуждата шияца днес, когато вследствие свободния режим, разликата между току-щата и продажната цена е 50—70—80, а некой път и 100 л.; днес, когато може да се падне самородно злато в ръжа, ако поемеш големата отговорност да въведеш тази институция, ако три можеш да я организираш с всичките нейни разклонения и да я движиш, ако ти можеш да намериши всички технически персонал, ако можеш в случаи да намериши милионите на частния капитал или ако всички тия хора на частния капитал, които ще вземете на държавна служба, работят така добросъвестно, че да се получат резултати тройно и десетично и да можеш да осъществиш за ресурсите на хазната 100—200 или 300 милиона лева, плюс бандерола 300—400 милиона лева, аз сметам, че днес г. Турлаков сам ще взема тази работа, ако е убеден, че действително ще може да я организира. Следователно, има колосална разлика между позицията, която съзели по този въпрос преди 20 години старите дейци на Радикалната партия и тази на опозицията — да бъде ли или да не бъде този монопол в ръцете на чужденците. Но като финансово-икономически ресурс, като перо в нашето частно становище тогава тютюнът е бил иначе в сравнение с това, коечто дава днес. Ето големата разлика. И може-би ще видите благодаřи, че ме прекъснахте по този въпрос.

Н. Георгиев (з): Тогава монопола ви отдели, а сега ви съедини с демократите.

П. Караподоров (р): Ако искате да говорим сериозно, поставяйте въпроса сериозно.

Н. Кийосев (з): Само това не било сериозно!

Н. Георгиев (з): Тук всичко сериозно се говори.

Т. Ченов (к): Сериозно ли говорите? Това не е верно.

П. Карадодоров (р): Ако искате да спикантираме, то е друг въпрос. Ние, може-би, тогава да сме се отделили от Демократическата партия по въпроса за монопола, доколкото той е бил да бъде обект на чужда експлоатация; но днес, макар че сме в блок, можем да имаме различие в нашето гледище по отношение на монопола. Докато те възприемат един принцип, ние можем да възприемем друг, като сметаме, че монопола не може да се даде на един човек, който казва само: „Давайте, давайте“ — нека и той да даде стотина милиона лева. Искам да кажа, г. народни представители, че нямам по начало абсолютно никакви пречки да се изтъкват, за да се защищава този принцип с всичката страст и енергия, която естествено хората, които спират начело на управлението, посматрат отговорността да го осъществят и то до неговите крайни консеквентии.

Г. народни представители! Като говоря за монополизиране износа на тютюна, аз не мога да не отбележа, че считам това не толкова опасно, колкото неизгодно, неизносно от финансова гледна точка. Понеже имам тая лоша черта или въобще това лошо име да минавам всекога за прекалено голем фискалнист, когато ме търсяха да ям ценепеницата, търсих ли ме с думите: „Ти ли си, който си искал да увелитаваш данъците на селяните?“

Н. Георгиев (з): Мислите ли, че некой Ви е търсили? Никой не Ви е търсили!

П. Карадодоров (р): Не си правя големи излюзии. — Аз сметам, г. министре, че монополизиране фабрикацията и търговията на тютюна няма да бъде изгодно от финансова гледна точка, защото право е: доходите, които дава нашата тютюн, не се получават толкова много от фабрикуваните папироси и цигари и изобщо от преработването му в нашите фабрични помещения, но големите доходи от тютюна се получават главно от износа на суров тютюн. И ако можем да защищаваме по начало един законопроект, ако е тук, съгна да го видим тук, в неговите детайли, съгна да се убедим, че тази работа — монополизиран износ на суровите тютюни — е възможна, и трябва да се осъществи, мене ми се струва, че правителството няма да се занимава с монополизиране фабриките; не заради това, защото изобщо ние можем да имаме нещо против монополизирането на известни индустритни предприятия, ако това се налага от политически, икономически и финансиски интереси на страната, но затова, защото това е въпрос на сметка — ще може ли министъра на финансите да намери средства да плати инвентара на всичките тези индустритни заведения, защото все пак не стоим на почвата на експроприацията, и преди всичко ще може ли тези отдели, разпръснати из разните крайща на нашата страна индустритни заведения да работят така, както са работят с по-малко индустритни заведения.

Г. народни представители! Този, който е запознат с фабрикацията на тютюна, с разните режими, през които е минала тази фабрикация, и изобщо с теденциите, които характеризират индустритния живот в тази област, той знае, че до 1910 г. имаше силна тенденция на поглъщане малките тютюневи фабрики от разните картели, от големите фабрики на концентрацията на тютюновото производство. И ако вземете некои данни през този период, ще видите, че от 75 фабрики те стигат в една година, ми се струва в 1910 г., до 23 фабрики. Това са джийски на групиранието на по-малките тютюневи предприятия в по-малко ръже, в техното концентриране. И, следователно, некой може да помисли, щом тази формена концентрация ние сме я преживели, щом ние я имаме, щом тези резултати са получени, не остава нищо друго, освен министъра на финансите да каже: поставяме ръжка на тези фабрики, аз имам вече по-центризирано предприятие, аз имам групирани капитал и аз имам по-малка беля, защото ще работя с по-малко индустритни заведения.

Аз считам, че една прещка би била на Финансовото министерство или реално на министъра на финансите да се занимава с монополизирането на отделните фабрики, защото не те съх, които ще донесат големите печалби, не от тях той ще изкарва големи средства, за да балансира своя разходен държавен бюджет.

Що се отнася до по-доброото плащане на тези, които се занимават във фабричните помещения, аз съм напълно убеден, че когато една държава не мари за положението изобщо на своя държавен персонал или не може да намери средства, вследствие на туй, че ресурсите и съх крайно ограничени, да даде това, кое то е в крайно необходимо на нейния обикновен държавен персонал да живее, когато една дър-

жава или един фисък, или едно правителство допуска през два-три-четири месеци да се дават тук помежду си, каква част от държавния бюджет да отделим за задоволяване заплатите на чиновниците, т. г. народни представители, много трудно е при това положение, съгласете се, държавата да вземе в своите ръце управлението на известни тютюневи фабрики, да помисли за даване по-големи заплати на персонала, който се намира там. Защото това е един голем общ въпрос, не само държавен, бюджетен въпрос, и ако г. Турдашов не намира средства и за другия персонал, може да вземе да монополизира всички фабрики и да нема да намери достатъчно средства за този фабричен персонал. То е въпрос на сметка.

Що се отнася до хигиената, аз сметам, че държавата като управник, държавата като експлоататор, държавата като фабрикант не всекога ще постави своето работничество в тези идеални условия, в които ще го постави един частен фабрикант. Аз съм напълно съгласен, че изкушението на частния капиталист да експлоатира труда на тези, които ни дават богатства и доходи, съм много по-големи, отколкото на държавата, която изхожда от един по-голем, от един по-широк обществен принцип и която преди всичко смета, че здравето, енергията е капитал, който също донася своите ренти. Напълно съм съгласен, че хигиената на труда в държавните работници, било то мини, било то обикновени фабрики, може да бъде по-голема, отколкото е в частните работници. Но като изхождаме от съображенията, които преди малко изложих, сметам, че не можем да си правим голема и преголема излюзия. Должност е на г. министра на труда — това казах от името на нашата парламентарна група и при дебатирането на бюджета, и тогава водихме голем спор — длъжност е, казвам, на г. министра на труда да предвиди по-големи кредити за персонала, който е инвестиран да бди за хигиената на труда в частните помещения. Должност му е да прави по-голем подбор на качествата, на нравствената стойност на персонала, който се използва за тази цел. Следователно, и при този режим, който съществува днес в тези частни капиталистически предприятия, може да се въведе поне онзи минимум хигиена, онзи минимум условия за зализване здравето на работника, който е необходим да съществува във всека една работилница.

Но, г. народни представители, има един друг въпрос изваждано възникнал от финансова гледна точка. А той е следующия:

Председателствуващ К. Малев: Съвршете.

П. Карадодоров (р): Съвршвам. . . . Не само износа на суровия тютюн е, който дава по-големи доходи на тези, които манипулират с този тютюн. Много отдавна трябваше да се замислим у нас за използването на този тютюн в друга форма — за пушане в чужбина на цигарети. Тези качества хубав тютюн, които имаме в нашата страна, дават възможност да се създаде тук едно големо предприятие. Дали то ще бъде под върховното управление на държавата или ще бъде в ръцете на частен консорциум, това е отдален въпрос, по който можем да говорим, но тези качества хубав тютюн, които имаме у нас, дават прекрасни условия от тук да излизат хиляди и хиляди нови хубави цигарки, които да могат да бият на чуждите пазари това, което се дава там от чужди фирмии само чрез големи реклами и само чрез голема техника. И аз бих казал, ако вие вземете в ръцете си — ако намерите това за уместно и ако намерите това за възможно — реализирането на тази идея — износа на суровия тютюн — ако фиска вземе в свои ръце тази работа, ю да я учреди на такива начала, че да няма спорове, както имаше около Консорциума, да видим, че действително дава обществени и икономически резултати, ако вие вземете този тютюн и оставите фабрикацията на тютюна свободна, тогава, понеже фабриканти не са да имат възможност да реализират големи доходи от износа, ще обхванат своето внимание, че насочат своята техника, своя талант, техните интереси ще ги тласкат по тая посока, да създадат колкото е възможно по-скоро една модерна фабрика, която да задоволява чуждите вкусове и големата част от този тютюн, които днес се изнасят в суроно състояние сравнително на ниска цена, да отиват в странство във формата на цигарети. Заинтересувайте се от тия въпрос и ще узнаете, че качества тютюни, много по-добрни от наши, дават възможност и материал на всички тия, които са се заели отдавна със създаването на подобни фабрики в чужбина, да си резервираят един голем пазар и да експлоатират вкусовете на онай префинена аристократия,

на онай префиненна буржюазия, на онай класа, която е малобройна, и то която чиелее луди пари да си позволява да пушчи цигари от известни фирмии с европейско значение. Обърнете внимание на преискурантите, на каталозите, на рекламиите на тия фирмии и ще видите, че те съдържат художествени табели, че там съществуват работи, които съдържат само на фантазията на големи живописци и художници. И всичко това става, г. г. народни представители, заради туй, защото това предприятие се рентира, заради туй, защото в края на крайната може по такъв начин да се възмажне в салоните на най-големите аристократи по времето на и да им поднесе тая шура, от която мислят, че извиваат големо и преголемо наслаждение.

(Председателското място заема председателя)

Въ тая посока, аз сметам, требва да обхрне вниманието си хазната, в тая посока требва да работи обществената мисия и Парламентът, и в тая посока требва да се насочи вниманието и на онези, които използват днес нашия тютюн в сурово злато, като епизеда злато, и го прашат и реализират големи печалби, при всякощност да реализира и обществото и финансовия министър още по-големи печалби, ако това, което ви изтъквам, се осъществи. А то може да се осъществи, защото обективните условия за талива едини общирни фабрики и работилници, за талива едини големи фабрики и работилници, във всичко отношение задоволяващи изтъжненията въкус на тия префинени аристократи, имаме и можем да ги създадем, ако ние успеем да измажем из ражете на тия, които днес експлоатират и произвеждат и хазана, из ражете на тия, които изнасят масово тютюн в чужбина, тая огромна печалба, която остава вследствие износа — потретям, да не би криво да бъда разбрал — ако може да осъществим туй, а не само да говорим, ако нема да заявжим с банкррут и по такъв начин не само да банкротира идеята за монопола, идеята за наиметата на държавата в частно-правните отношения и в икономическите отношения, но да можем да изкараме нещата на добър край, ако можем да измажем тая печалба от тая група — тая или друга, фабрика, това или друго предприятие, това е определен въпрос — и я резервираме за страната, ние ще провидим глем техническа енергия, ще насочим техническото внимание, ние ще ги изкараме да тръгнат по пътя, по който могат да добият по-големи печалби, да се задоволят с него, което също ще им даде големи финансови резултати, но да вложат всичко това, на което е способен частния индустриски гений, даже и в малка България.

Г. г. народни представители! Това съм бележките, които имах да направя по законопроекта, който е сложен от г. министра на обсъждане. И аз сметам, че този законопроект нема защо да дава основание за един теоретични съзвещания, че предвид големото стопанско, големото финансово значение на тютюневата култура, всички би трябвало да подпомогнем искането е възможно правителството, за да може то да намери доходи за казната, за да може да прамери от друга страна нов ресурс за финанс.

Сметам, че моите думи може да се резюмираат в няколко положения.

Първото е, че тази относителна свобода, която дава г. Турлаков за съединбата на тютюна, е свобода, която трябва да се възприеме. Аз по-скоро възприемах неговия първоначален запонопроект, който повече мерееше да задоволи интересите на фиска, като той се ограничаше от евентуалната контрабанда, и то приемам туй, което в последствие той е приел.

Второто е, че длъжност е на Министерството на земеделието в съгласие с Министерството на финансите да заработи за създаването на условия, при които България да не бъде изненадана, а именно отсега ща ограничи районите и краищата в България, които не дават доброкачествен тютюн, които днес може да ни дават лош тютюн и да заработи за премахването на фурдата, която е лоша, и в бъдеще да видим, че само там, където Бог или природата съказала да се сее тютюн, там ще се сее тютюн, защото губим от количеството, което спечелим от пчена.

Претът ое, че против монопола на износа на тютюна не можем да се обявим изобщо, дополилоз, доколкото надлежи-
ния министър посема тежката и голема отговорност, за да го осъществи.

Четвъртото е, че когато в процеса на реализирането тая идея ние измъкнем полема част от печалбите на тези, които днес или доскоро съм ги реализирали, те ще използват своите усилия какъм преработване на големи и малки

количества прекрасен тютюн в нашата страна, който може да се излезе на чуждестранната пиянка в формата на папироси, която да задоволяват най-префинираните вкусове на хора не само от България, но и на обширните европейски пазари и ще внесат нови милиони, защото тук ще се вложи ново умение и чистота от труда на българската нация.

Председателя: Дебатите по този въпрос се приключват. Имам думата г. министъра на финансите.

Министър М. Турлаков: Г. г. народни представители! Този законопроект, както и всички овие законопроекти, които бяха внесени в Народното събрание от миналата и по-миналата година и не са още разгледани, мина, тъй да се изразя, през всички публикации и по него се дава възможност на всички информации, доколкото можаха да бъдат дадени. Този законопроект още през летото беше даден на всички интересуващи се били редакции, било съвети, било тютюневи синдикати, търговски камари и пр., за да си дадат мнението. След като се получиха мненията, изработи се окончателния проект, който се внесе в Народното събрание. В този промеждутък, когато законопроекта беше на път да бъде внесен и се внесе в Народното събрание, свика се нова конференция от тютюневи синдикати, които също така се запознаха с проекта. Поправките, бележките, които бяха направени в проекта, наново се обсъждаха в парламентарната комисия и един от тех, които се намериха, че ще бъдат от полза за самото развитие на тютюневото производство у нас, се взеха в съображение, а други, тоито, макар и да целеха известно подобрене от гледна точка само на производителя, но които се намираха в противоречие в некои отношения с интересите на фиска и със самото производство, погледнато от държавнически съображения, се оставиха настрана. По този начин законопроекта, след като се преодела от парламентарната комисия в нейния плenум, се изготви в това положение, в която е днес. Министерството на финансите с законопроекта за тютюна не е търсило нито друго, освен да даде по възможност най-широко улеснение в производството, да гарантира фиска с доходите, които му предстоят, и да при вземе дотолкова, доколкото това е възможно и съобразно с насоките и желанията на обществените съвещания по отношение на фабрикацията и на търговията с тютюн. Министерството не смета, че този последния въпрос е непременно негов; това е въпрос на онния, чийто въведение съзижда и глашано от комисията. Истината е, че по отношение на фабрикацията въпросът е по-мъжчен, както се изтъква тук и за монополизирането на търговията със суртов тютюн, отколкото свободната търговия с него, защото, ако фабрикацията на тютюна се намира като пълен monopol на държавата, допушта се, както мнозина може да се съжимнат, в известни моменти, когато се намира в стеснено положение, държавата да прибегне до фабрикуване на должностните тютюни с чинска цена, за да добие известни по-големи доходи за фиска. Значи основателни съзижда и известни страхове, че при пълно монополизиране на фабрикацията, вместо да даде на консоматорите доброкачествени тютюни, може държавата от фискални съображения да изпадне в такова положение, че да даде най-должнокачествени тютюни. От друга страна, тъй да се изразя, държавата ще стои на пълна фабрикация, това ще стане, но държавата, като търговец на външния пазар, винаги е по-неумелта да конкурира и може да изпадне в положението, както казвах засярвия въпрос, че като се стреми да получи по-голем доход от външн., да даде по-слабата фабрикация тук, а по доброкачествената да изнесе на пазара, за да получи по-голем доход.

Въпроса пък за монополизирането на самата търговия със суртов тютюн е въпрос, който у нас се повдига вече от нещо преди година. Аз изтъкнах в комисията, че тенденцията на производството на тютюна и на синдикиранието на самите производители отива към едно омекчаване на големата спекула, която се правеше досега с туй производство. И, следователно, тази голема опасност постепенно се намалива. Във всеки случай този въпрос се изтъкна поддържаше се там и затова се писа оная клause в чл. 8, която се струва, която предвидя, че може министерството

даден случай да направи изземване. Това изземване, обаче, както е писано в законопроекта, може да бъде в даден момент възприето само когато се получат доста-
тъчно наличните условия и се види, че риска на държа-
вата ще бъде малък, че самата търговия нема да бъде
толкова опасна, а ресурсите, които биха се получили, ще
бъдат големи и, разбира се, без да се повреди на самото
производство. Във всеки случай въпроса за редакцията е
въпрос на гласуване, на одобрение. На този въпрос аз не
държа толкото, непременно да се даде туй право на мини-
стра. В края на крайцата, и да има това право, то ще
требва да бъде одобрено от Народното събрание. Дали
тази редакция ще остане или ще бъде направена друга,
по-подходяща и по-удобна за самия съверениитет на Кама-
рата, това е въпрос, който ще бъде разрешен, когато ще
дойдем до този член.

Аз искам да спомена само, че с постановленията, както съм промарани в този проект, комисията и Министерството на финансите съм се стремили да се даде свобода на предварителната тях наречена контрола, която най-много е измъчвала производителите в минало време и сега и която е състезавала най-голем повод за повик спремо апелните власти. Министерството на финансите, комисията и самите конференции на синдикатите се спряха на това и установиха онези строгости в наказанията за известни престъпления, които се вършат, и за онай нужда от последиците контрола, от последното теглене, което се прави.

С тези възгледи, които се усвояха и от комисията, аз сметам, че ние можем да не сме създали нов закон, както некои казаха, че този закон бил направен на базата на стария закон. То се знае, че каквото и ново валютоиздание да се прави за едно производство, което е защищено, от една страна, и е съвръзано с интересите на фискала от друга, в него все ще останат работи от стария закон.

В. Мулетаров (Е): И сега се поддържа старата промислика.

Министър М. Турлаков: Може вие тий да го разбирате Старатата политическа се поддържала! Хайде, нека е старата

В. Мулетаров (к): Има ли нещо ново?

Министър М. Турлаков: Във всеки случай, аз съм против принципа, че производството трябва да стане много пол на държавата. Това заявявам открито, защото сметам, че тогава печалбата няма да бъде на този, който произвежда.

В. Мулетаров (к): Я ми поисочете разликала между вас и между тютюневите фабриканти! Нема никаква разлика!

Министр М. Турлаков: Защото когато производството е свободно и когато продажбата на сировите продукти е свободна, тогава конкуренцията и издържливостта на това производство надделяват и печалбите ще останат на производителите, а когато производството стане държавен монопол, тогава държавата ще плаща на производителите каквото обича, която да не унищожи самото производство.

В. Мулетаров (К): Какво приказвате тогава против тютюнджите?

Председателя: Моля, г. Мулетаров.

Министър М. Турлаков: Аз не знам дали в Русия се произвежда тютюн, ама храните, които произвеждат там, виждаме, че почнаха да не досягат.

В. Мулетаров (к): Какво притига за тютюнджите а сега гласувате закон за тех!

Председателя: (Звжни) Моля, г. Мулетаров!

Министър М. Турлаков: Защото, г. г. народни представители, в комисията и тук поддържам възгледа, че положението на производството никакъв монопол не може да има и не бива да възеждаме. Той ще бъде в пакост на самото производство, не само на държавата. Тогава именните ще спрем производството на тютюна, защото хората ще прибегнат към други култури, които съзестват на пазара. Самия факт от опита във външната търговия, от предварителната контрола е доказателство, че производството

водителите често пакти рискуват да се лишат от едно производство, отколкото да се подлагат на строгостта на контролата и на монопола. Та какво ще ми приказвате, че това ще се даде на държавата или на производителите! Когато почне държавата да има монопола и да произвежда, тогава, то се знае, . . .

Т. Цеков (к): Тогава Вие няма да бъдете министър.

Министър М. Турлаков: . . . нахранен ще бъде г. Цеков и той ще пуши доброкачествен тютюн, държащата ще има повече доход за себе си, а за производителя ще има сух комат, колкото да не умре.

Т. Цеков (к): Сега и това не му давате.

Министър М. Турлаков: Сега във всеки случай факта, че се стремят хората да произвеждат тютюн и там, дялото той не става доброкачествен, показва, че хората наимират по-голям кюрант и плюза, отколкото иначе.

Ето защо, г. г. народни представители, аз мисля, че след като се изслушаха тези разисквания, които станаха тук, и като се има пред вид, че законопроектът е минал през толкова изучавання, през толкова конференции, най-после ще трябва да преминем към гласуването му. И сега, уверявам ви, ако не сме направили закона съвършен, какъвто може да се желая да бъде направен за развитието на тютюневата култура и за по-полем интрес към тази култура от социално и фискално гледище, във всеки случай сме направили нещо много по-съвършено и по-удобно за тая култура и за интересите на страната, отколкото с това, което беше досега. И аз мисля, че то ще бъде един актив на правителството и на тая Камара, защото се прави несравнено голема стъпка към развитието на тая култура. Има постановления, съ които е дадено право на министра или на властта да контролира известни лоши сортове, когато такива се пускат в култивиране или за известни места, дето става прекалено недоброка-чествен тютюн. Въобще име нещо от желанията, които направи г. Тодоров. Аз съм сигур, че реномето, което ще спечелят в бъдеще нашите тютюни с постановленията, които съм вмъжнати в закона, ще ни покаже, че тютюн трябва да се произвежда там, дето условията помагат той да бъде доброкачествен, дето самото производство ще може да издържи, да си спечели име на всесъветски пазар; а там, дето условията не му помагат, да не се произвежда. И понеже иницираме за в бъдеще всеки износ да си възви с етикета, с марката, откъде се изнесло, който го изнася, с туй ние достигаме онези цели, които Г. Тодоров и други беха поискали за гарантиране качеството и действителния произход на нашите тютюни. И несъмнено сметаме за хвала един вид, по във всеки случай наши тютюни ще си извоюват и съ си иззоват вече име и място на европейските пазари и затуй на тютюневата култура с пълно право ние трябва да гледаме като един артикул, който в производството и в нашата износна търговия заема и ще заема по-видно място.

Тези неколко думи имаха да кажат по законопроекта и моля да бъде гласуван той член по член. Понеже времето е достатъчно напреднало, можем да почнем гласуването утре.

Н. Георгиев (з): Това е един законопроект, направен по искането на самите производители.

В. Мулетаров (ж): И г. Урумов то защищава!

Председателя: Ще моля г. т. народните представители да се съгласят да направим избор на първи народни представители за Висшия учебен съвет. Когто приемат това предложение, моля, да вдигнат ръка. Минознинство, Събраните приеха.

Председателството предлага да се изберат следните народни представители за членове във Висшия учебен съвет: Минчо Диляннов, Тодор Караваневски, Александър Ботев, Митко Станев и Стефан Лафчиев. Които приемат да бъдат избрани тия народни представители за членове на Висшия учебен съвет, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство. Събрането приема.

Предлагам за утре следния дневен ред:

- предлагам за утре следния дневен ред:

1. Второ четене законопроекта за тютюна, след което въврят законопроектите на второ четене от днешния дневен ред;

2. Съпоставяне първо четене законопроектите от днеш-

2. Следват на първо четене законопроектите от днешни
дневен ред, като се добавят законопроекта за изме-

нение и допълнение закона за военния данък и за обра-
зуване отделно заселнище от населението с бежанци дър-
жавни съорали „Монастирище“ и „Бъзовец“, Ореховска
околия, под название с. Димитрово.

Накрая се добавят одобрение предложението: за одо-
брение ХХV-то постановление на Министерския съвет,
взето в заседанието му от 15 юни 1922 г., протокол № 58,
и за одобрение даденото на жителите от с. Паничево, Ап-
хиалска околия, разрешение да отсякат безплатно по-
требния държавен материал за построяване основно учи-
лище, прогимназия и читалище от държавната гора
„Ардашлъ“.

Председател: **Н. АТАНАСОВ.**

Подпредседател: **К. МАЛЕВ.**

Зам.секретар: **Ю. ВЪЛКОВ.**

Началник на Стенографското отделение: **Т. ГЪЛЪБСВ.**

Който приемат този дневен ред, моля, да вдигнат ръка.
Мнозинство, Събралието приема.

Н. Георгиев (з): Г. председателю! Моля наредете да се
туря по-скоро на дневен ред законопроекта за жилищната
нужда.

Председателя: Още не е напечатан. Днес го печатат в
Държавната печатница.

Заседанието се вдига.

(Вдигнато в 7 ч. 45 м. вечерта)